MONITOR

CASETA NACIONAL DE POLITICA, D'ART I DE LITERATURA

Redacció: Angels, 22 i 24 — **BARCELONA** — Administració: Granvia, 613

ANY III. N.° 1 — Gener de 1923 — Sitges. N.° VIII

A punt de sortir el número d'aquesta publicació corresponent a març 1922, un esdeveniment d'alt interès patriòtic, a la preparació del qual fórem convidats com a collaboradors, en motivà la suspensió temporal. L'abril del mateix any, els redactors polítics de MONITOR signàvem la convocatòria de la Conferència nacional. El juny següent i després de celebrada aquesta conferència, es constituí Acció catalana, magna unió de patriotes a la qual ens honorem de figurar entre els primers inscrits i a la qual adherim des d'aquest nou primer número la nostra gaseta. Constituït el desembre passat el Consell central d'aquella organització i en possessió de la seva estructura definitiva, reprenem en gener de 1923 la publicació del nostre MONITOR, caríssim.

Un deure patriòtic ens féu abstenir de comunicar-nos amb els nostres amics durant el període constituent de l'organització a la qual pertanyem. Un deure d'amistat i de lleialtat intellectual ens obliga a comunicar-nos-hi de nou. El nostre pla editorial roman gairebé idèntic al que havíem exposat per a desenrotllar l'any passat. Així, doncs, el nostre desig és que aquesta interrupció aparegui als ulls dels lectors de MONITOR, brevíssima.

* * *

Els nostres comentaris sobre *Acció catalana i* MONITOR, disciplina nacionalista, *la Nació com a mitjà i la bandera com a mite, República nacional i República democràtica, esquerrisme i sindicalisme,* etc., tan actuals, apareixeran en el número vinent (28 febrer). En el mateix número, MILITARISME.

POLÍTICA NACIONAL

PER

J. V. FOIX

Nacionalismes

S'ha debatut recentment entre nosaltres el principi, la idea nacionalista. Fou el senyor Nicolau d'Olwer a la *Publicitat* qui, sense preveure l'encalç dels principis que exposava, inicià el debat. Clos per ell mateix, ho ha estat únicament pel seu compte per tal com la importància del contingut del principi i de la idea nacionalistes és entre nosaltres capital. Per a MONITOR, ultra ésser aquest tema apassionant, és a la vegada la raó de la seva permanència, perquè davant el dualisme nacionalista presentat pel senyor Nicolau d'Olwer no és la tendència per ell admesa aquella a la qual ens sentim inclinats.

De moment creiem un deure fer públic que acceptem en la seva totalitat les directives polítiques derivades de l'article que Charles Maurras publicà a l'*Action française* i que, rebujades pel senyor Nicolau d'Olwer motivaren el seu article de la *Publicitat*. MONITOR admet la desigualtat de nacions i la desigualtat de llengües, la preeminència d'una nació i d'una llengua sobre una nació i una llengua en competència, la gradació, la jerarquia entre nacions, la submissió de les nacions incompetents a la més capaç. La desigualtat entre nacions té de per nosaltres la mateixa adhesió que la desigualtat entre individus.

Com a nacionalistes catalans mai no havem sentit pels pobles del món que reclamen llur independència una simpatia exagerada. Si aquesta simpatia ha existit en determinats casos ha estat subjectiva. I si tot sovint ens havem interessat pels moviments reivindicadors dels altres pobles sotmesos ha estat per aprendre'n llurs mitjans de lluita i de combat o perquè l'exemple de l'Estat que sucumbia davant l'impuls de l'Estat que naixia podia ésser un mitjà de desmoralització per l'Estat que detenta la llibertat de Catalunya. És clar doncs que el Principi de les Nacionalitats no és per nosaltres un dogma i que el nacionalisme que parteix d'aquest principi i que és el del senyor Nicolau d'Olwer, no és el nostre nacionalisme.

Després d'això una observació faran tot seguit els nostres lectors que, a la vegada, hauran seguit la polèmica entre els senyors Nicolau d'Olwer i J. M. Junoy; que nosaltres acceptem el dualisme nacionalista, això és, l'existència de dos nacionalismes, contra el nacionalisme unilateral del senyor Junoy. Caldrà doncs referir-nos-hi.

El senyor J. M. Junoy admet només un nacionalisme, això és, aquell que, segons Barrès, resol cada qüestió en relació a la Pàtria de cadascú. Tot admetent l'existència subjectiva del dualisme nacionalista al qual ens venim referint, el senyor Junoy no l'admet en la realitat. Tot nacionalisme és imperialista; el nacionalisme separatista és una abstracció que mai en la història no ha estat una realitat.

Permeti-se'ns d'intervenir en aquesta controvèrsia. I de reconèixer que com a principi ideològic, tots dos nacionalismes tenen llurs defensors, llurs partidaris i llur bibliografia. És més: la doctrina nacionalista defensada pel senyor Nicolau té una primacia sobre la doctrina nacionalista que el senyor Junoy considera única. René Johanet en el seu llibre *Le Principe des Nationalités*, ofereix totes les dades de comprovació necessàries. Els mots *nacionalisme* i *nacionalista*, segons ell, foren inventats sota el segon Imperi per Prévost Paradol "per a designar els defensors del principi de les nacionalitats", això és, la "declaració dels drets dels pobles" de la qual el senyor Nicolau d'Olwer és un noble adherent. A la vegada s'ha escrit sota totes les formes imaginables que aquest nacionalisme que reposa damunt el principi de la "igualtat de dret de tots els pobles de la terra" ha estat el "lleit motiv" de les nacions beligerants durant la gran guerra, la base mateixa de la intervenció d'alguns dels Estats aliats.

Aquest nacionalisme, doncs, naturalista, jurídic, humanitarista, és una doctrina generosa, nascuda si es vol d'un prejudici, quimèrica, mística, revolucionària, propagada a benefici d'un Estat i en perjudici d'un Estat veí, però tanmateix principi al qual s'han adherit tots els pobles de la terra que justament o injustament reclamen el reconeixement de llurs drets i atributs nacionals.

Nosaltres que veiem la llibertat de la nació com a mitjà per al seu desenrotllament posterior, que no defugim cap pacte ni collaboració avinents a l'aplicació d'aquelles directives polítiques, nades de la voluntat mateixa de la Pàtria, ens cal admetre que, ideològicament, el nacionalisme és dual... ¿Com distingir-los doncs? El senyor Nicolau d'Olwer ho resol adoptant el mot *nacionalisme* al principi igualitari afirmat per primera vegada per la Revolució francesa i aplicant el mot *imperialisme* a l'únic nacionalisme admès pel senyor Junoy. Aquest, pel seu compte, no admet més nacionalisme que el que, sinònim d'imperialisme, fundà Barrès, en 1892, i que caracteritza els partits nacionalista italià i realista francès. Hi ha hagut potser per part del senyor Nicolau d'Olwer un excés de generalització en afirmar que el nacionalisme català es diferència essencialment dels nacionailsmes dels Estats constituits; hi ha hagut per part del senyor Junoy un excés de dogmatisme en donar al mot nacionalisme la seva accepció més recent. Entre els patriotes catalans, unànimes a reclamar per a Catalunya la seva sobirania, les tendències igualitària i imperial tenen llurs adeptes. El nacionalisme, originàriament, s'aplicava a la tendència ingualitària representada pel senyor Nicolau d'Olwer; la propugnada pel senyor Junoy és l'aplicació d'aquell mot al modern patriotisme expansionista.

Nosaltres no hauríem pas plantejat aquesta qüestió que creiem inoportuna. Una vegada però iniciat el debat, havem hagut de descarregar, per lleialtat intellectual, la nostra consciència. Nosaltres som nacionalistes catalans en quant reclamen per a Catalunya la seva constitució estatal; en aquest punt la nostra coincidència és absoluta amb la de totes les tendències del nacionalisme català. En la lluita per a la consecució d'aquest ideal som soldats disciplinats del mateix exèrcit. Serà el dia gloriós que Catalunya, nostra Mare Pàtria, regirà els seus destins, que la diferència es farà manifesta.

A l'hora mateixa que molts de companys abandonaran el qualificatiu polític que els uniformava, nosaltres el mantindrem. Lliure Catalunya, continuarem essent nacionalistes. Convinguem però que en aquests moments actuals en què Catalunya no s'ha recobrat encara, en què la nacionalització de Catalunya no és total entre nosaltres, tot i les tendències, tot i les interpretacions que es cerquin o es trobin a dins el Catalanisme, l'únic nacionalisme, l'autèntic, el real, és el que reclama la llibertat de Catalunya. Nacionalisme per a un català, per damunt de les interpretacions jurídiques o de les derivacions biològiques vol dir que essent Catalunya una nació tots els catalans conscients tenen el deure d'enrolar-se sota la seva bandera per a conquistar-li els atributs de tal.

"MONITOR" I EL DISCURS D'EN FRANCESC CAMBÓ

PER

JOSEP CARBONELL

De la Conferència nacional catalana en nasqué una unió de patriotes sota la designació de Acció catalana a la qual pertanyem i a la qual MONITOR s'adhereix. Som, tot amb tot lliures de comentar, segons MONITOR les directrius i procediments de les altres entitats polítiques de Catalunya i, si cal, de les que seguirà el propi agrupament a què pertanyem.

El discurs del senyor Cambó és la cosa més recent i més transcendental de la qual, en reprendre la publicació de la nostra gaseta poguem parlar. Altrament l'home i la seva activitat, les seves idees tenen per nosaltres un tan fort diríem encisador atractiu que, en bé o en mal, no sabríem estar-nos de comentar-lo si, encara, el convenciment que aquest darrer discurs seu resta incontestat no mogués la nostra ploma.

D'acord amb alguns principis seus, no ho som pas amb les conseqüències que el senyor Cambó en treu ni amb l'actuació que el cabdill de la Lliga en deriva i practica. Però encara no ens lleva franquesa un tal convenciment per dir que el senyor Cambó és avui l'únic polític de Catalunya i que no té enfront seu cap positiu contradictor. I aquesta constatació afua doblement i noblement la nostra gosadia i els nostres odis.

EL DISCURS

El parlament del senyor Cambó conté un nombre reduït de veritats o de vestlums de veritats fonamentals per la política catalana que foren, són i seran sempre incontrovertibles, que són, foren i seran raons d'Estat de Catalunya sigui com sigui i quan sigui que l'Estat català es formi i un altre nombre major de generalitzacions, de derivacions lamentables.

Celebrem que d'aquest discurs de l'endemà de Reis a la Barceloneta n'hagi desaparegut aquell to llagrimós, de venciment, impropi de qualsevol polític, que ens féu trobar el de l'Hotel Metropolità senzillament detestable. Però, encara, quantes de coses no resten ací banals, xopes d'un seny amollit, i com pastades per a produir efectes en un públic mig burgès i patriota-menfotista!

El Sr. Cambó és de sobres intelligent per comprendre que el seu discurs no podria fer les delícies d'hòmens capacitats, com ell, per tirar endavant la constitució i marxa d'un Estat dintre tota mena d'eventualitats.

TEMPERAMENT LLATÍ

¿Qué són totes aquelles atribucions del "tot o no res" sentimental a les gents llatines? ¿Ho creu així el senyor Cambó? No confon, potser, la "maffia" i la "mano negra" amb la història de la llatinitat? També era llatí el pobre Comte d'Urgell i no hi ha dintre la història cap testimoni menys local per avalorar la seva troballa? Si el senyor Cambó és i se sent, com ho diu, cada dia més llatí: ¿per quin miracle el seu temperament no respon al de la raça? Si de la història en descartàvem totes les coses que el senyor Cambó considera filles del "tot o no res" no quedaria història. Però no; caldrà només que el cabdill lliguista tombi una mica els seus ulls pel món d'avui i el de sempre per adonar-se de seguida que allò que ell atribueix perspicaçment al temperament llatí és condició humana de totes les races, siguin elles eslaves, com els polonesos; cèltiques, com els irlandesos o germàniques com els prussians. No es tracta pas d'una tara racial, ans de les molt nobles virtuts de dignitat, valor i geni sense les quals el món fora maresma, d'un derivatiu polític de la vida de tots els pobles, d'un pas forçat de totes les nacions en el moment de l'ésser o no ésser de llur existència. Vol el senyor Cambó un exemple llatí de veres que en algun moment de la seva vida política li hauria estat força escaient de seguir? Doncs bé: vet-aci Cèsar parat, les legions al seu darrera, meditabund davant el Rubicó fronteris: "Avant, diu el domador de la Gàllia, la sort ha estat llançada". I Roma conegué dies de victòria i grandesa i el món exulta encara al gran romà, gran capità i legislador.

POLITICA EVOLUTIVA

De tots els fina's plens de justificacions de la seva moderació, ¿quants n'hi ha que resisteixen l'empenta de la crítica més lleu?

Afirma el senyor Cambó al bell començ del seu discurs, que la política de la Lliga és evolutiva i més lluny, com ho ha fet altres vegades, que ell no es mourà mai de la seva posició actual. Si la política de la Lliga és evolutiva bé deu ésser-ho en relació amb alguna cosa que evoluciona i aquesta cosa no pot pas ésser altra que la nació catalana. Fa pocs dies el senyor Duran i Ventosa teoritzava a la *Veu* sobre l'esdevenidor de les nacions i l'adjectiu que a cada moment de la vida llur els és propi. El seu criteri, que és el mateix que sostingué En Prat de la Riba, suposem que deu ésser el del senyor Cambó, encara que una tal cosa no es pot ben llegir en el zig-zac que van fent els seus parlaments. Però, tot amb tot, alguna cosa resta prou evident: si l'evolució nacional dels pobles és la teòrica d'En Duran, (que ho és, som d'acord) resulta clar que la política que s'anirà fent al compàs d'aquesta evolució, ha de passar, quan la nació que evoluciona està sotmesa al poder d'una altra, per les etapes violentes de l'emancipació i de la constitució estatal per arribar als graus majors d'expansió i organització de les zones inferiors que restin sota la seva influència. Suposem que Catalunya, la Catalunya d'avui no ha arribat, camí de l'evolució, al bell moment heroic de la seva història; no es pot, però, dir que no hi arribarà. Doncs bé: quan hi serà ¿evolucionarà el senyor Cambó en aquell únic sentit nacional? I si resta aferrissat com ara a la seva actuació actual, podrà dir-se ell nacionalista ni política nacional catalana la de la Lliga? És veritat que no; tan evident com que En Duran i Ventosa teoritza molt bé però no veu les conseqüències pràctiques de les seves idees: La política d'avui del senyor Cambó i de la Lliga és una política d'estemordiment: parafressejant la santa paraula bíblica hom podria dir que, veient-la els hòmens s'arrepenteixen d'haver creat una Pàtria. La seva passivitat o absència en els moments difícils per començar l'organització de l'Estat, ha estat i continua essent la més grossa falla que ha sofert Catalunya en tota la seva història política. Ja en parlarem més endavant.

LES RESTES D'ESPANYA

Un dels fragments més bells del parlament del senyor Cambó i el que major simpatia desvetlla és aquell on pinta la veritat històrica de Castella. Responent un dia des de MONITOR a uns articles de l'Ortega y Gasset proclamàvem nosaltres en poques paraules i sense restriccions la grandesa d'acció intellectual de Castella. D'aquesta grandesa, d'aquell passat en resten encara quadros potents per la naturalesa i pel record. Cap català donat a l'amor patriòtic dels ideals que per l'esdevenidor de Catalunya hà congriat no els pot prendre per rònics molins de vent ni per fantasmes esfumadissos. Ben al revés: els que encara no existim som nosaltres i per començar d'ésser breguem. Per això volem que la Pàtria que fou dita "un poble en marxa" esdevin-

1 pesseta

guí ara, segons les paraules del Càntic, "un exèrcit en ordre de batalla". Contra una força una altra força efectiva o diplomàtica o totes dues alhora. Bismark sabia aquestes coses quan reptà a l'Austria que, per Déu, bé es veié com no era un poder esmunyadís.

LLIBERTAT I CULTURA

El bon públic aplaudí encara aquells passatges del discurs on el senyor Cambó opina que a una nació culturalment i civilment desvetllada la llibertat li ve a les mans de més a més; per tant, abans convé i és prudent d'arribar a la més completa culturització dels catalans que donar-los la llibertat que anhelen i que encara no la sabrien prou ben gaudir. Sota aquesta idea dita i repetida a gratcient pels molt illustres i seriosos bibliòmans de tot arreu, s'amaga un ver perill que serà bo d'escatir. Els que, poc o molt, coneixem la tasca i plans de cultura admirables que va empenyent d'un quant temps ençà el senyor Cambó i que augurem com una de les millors de les seves activitats—aquella que més el lligarà a la història nostra al costat del nom d'En Prat de la Riba i que més l'assembla a les velles figures de reis i magnats de l'antigor—sabem també que pobles de la més gran cultura visqueren i viuen sotmesos, que als hòmens l'intel·ligència els amolla el caràcter i que els genis polítics han estat aquells hòmens a qui la ment no ha afluixat les cordes de la voluntat. Una civilització, una cultura, l'ideal d'un poble posat en marxa necessita braços que li obrin camí. Un poble jove i ardit amb una cultura naixent, si es mou, si es debat per rompre les cledes que el reclou té la sort del món a les seves mans. Una pàtria esclava, amb grans testes perilla de no veure arribar mai l'hora del seu alliberament. El poble grec acaba fent de mestre d'estudi al bàrbar poble romà. L'Alemanya d'avui que és dels pobles moderns el que més s'ha empenyat en la pregona i extensa culturització, viu sota el pes d'una desfeta mai no igualada. Lleonard de Vinci, florenti, oferia els seus terribles enginys de guerra a Cèsar Borgia i a Francesc I, rei de França. Colomb, genovès i Magalhanes, portugués, posaren llur ciència al servei dels reis d'Espanya. El nacionalisme alemany prescindí no fa gaire dels serveis que Alemanya rebia de Rathenau perquè el cregué suspecte de super-intelligents, internacionals enteses. I entre nosaltres, qui no lamenta cada dia la partida d'Eugeni d'Ors passat amb armes i municions al camp enemic?

SILENCI I ACAPARAMENT

Ha estat també tàctica lliguista el fer ço que se n'ha vingut dient "la conspiració del silenci" a totes aquelles crítiques ben raonades i fonamentals que s'han adreçat o, encara, a la Lliga, d'emprendre's l'enemic canviant-hi la faç a gust i mesura del seu albir. Quan els patriotes que avui formen Acció catalana organitzaven la Conferència nacional, des de la *Veu de Catalunya* es titllà la feta de revolucionària, donant al mot el seu to pitjoratiu. Doncs bé: El senyor Cambó en el seu discurs segueix aquest funest procediment i això no val! Són certs, ben certs els mereixements personals seus i els dels seus collegues. Però, ¿qui els nega? Reconèixer que altres organitzacions que no són la Lliga; altres hòmens que no són els de la Lliga han merescut el bé de la Pàtria, en quina cosa minva la glòria dels primers? Les nostres crítiques no són pas aquelles de les quals el senyor Cambó es dol. Nosaltres, catalans de nostre temps, sentim tot el respecte pels catalans d'ahir que feren les primeres armes per la nació i pels d'abans de ells que la deixondiren. A tots els portem al cor: els mèrits personals del senyor Cambó, per exemple, comporten en el més enllà dels nostres records l'admiració d'altres ombres ben amades de la Pàtria tals com la d'En Víctor Balaguer, posem per cas.

NOSALTRES

Els redactors de MONITOR no som dissidents de cap agrupament, puix que abans d'ara cap entitat ni política ni patriòtica no ens havia enrolat a les seves files. Érem, senzills catalans, nacionalistes i patriotes: la guerra ens féu polítics. Els esdeveniments de juny de 1917 ens posaren en peu de guerra i encara no havem desmobllizat. És de llavors, mort En Prat de la Riba, que parteix la nostra crítica i la totalitat del nostre programa. Amb ell i la santa imatge de Catalunya guardem els cimals nacionalistes. Avall, avall del nostre esguard hi ha la gran planura de la Pàtria; amb tota la vida tràgica d'aquests darrers cinc anys. ¿On és el senyor Cambó? Només l'havem vist passar, anar i tornar per la nostra terra trasbalsada i perdre's yatman a la fi, en la pau dels més llunyanas horitzons.

PROBLEMA SOCIAL

L'home que més enllà ha portat l'intervencionisme polític català en la política espanyola deixà d'intervenir on i quan més eficaç podia ésser l'intervenció seva. Aquesta és la nostra ja irremeiable constància i el nostre segon enuig el primer partint d'una altra causa. Es ve dient, no sabem pas amb quin fonament, que el senyor Cambó fou profundament desillusionat en plantejar els problemes de la nostra llibertat nacional als partits i entitats burgesos de Catalunya. Després dels anys que el senyor Cambó venia essent el defensor de llur economia no n'hi havia pas per menys. Però, ¿per què aturar-se amb ells o sense ells valent-se del propi prestigi de la nombrosa classe mitja catalana patriota i idealista i del nostre proletariat una part del qual al menys hauria seguit el corrent ¿per què no emprengué llavors En Cambó allò que arreu del món es practicava: l'organització de la resistència econòmica de la nació, de la nostra nació catalana? L'exemple, les teories de Rathenau i les fetes de Stinnes, els dos representatius organitzadors de la independència econòmica de la nova Alemanya enfront els vencedors, l'exemple feixista d'Itàlia domant la lluita de classes i superant-la amb la idea nacional ¿no li deien res?

En els parlaments que, per aquell temps, pronuncià el senyor Cambó, s'hi troben allusions a l'extremisme social dels de la dreta i dels de l'esquerra. Res més... i tots sabem com anaren les coses ací. La lluita social a Catalunya és l'única fastigosa de les que en el darrer quinqueni ha vist el món. Menada sense cap cap ideal que la dignifiqués s'ha resolt a l'espanyola, és a dir, sense demà. I els representants cabdals de Catalunya i Catalunya amb ells no sols han perdut el temps sinó que han provat llur incapacitat per esdevenir lliures estadistes d'una pàtria lliure.

Aquesta és una de les nostres acusacions que roman incontestada. Aquestes són les falles essencials del parlament d'En Cambó. Ara resta per discutir el seu ideal politic que per terça o quarta vegada trobem tot exposat en un discurs seu. Caldrà veure si aquesta política que ell vol seguir pot ésser la de la de la nació o si s'ha desviat de les líneas tradicionals.

IBERISME CAMBONIA

L'ideal polític del senyor Cambó és l'Iberisme. ¿Què és l'iberisme? Intrepretat tal com ho ve fent el cabdill regionalista, aquest mot designa una certa unitat moral dels pobles que són damunt la Peninsula ibèrica. Admesa o creguda aquesta unitat sentimental i comprovades les diversitats nacionals existents en aquesta entitat geogràfica es suggereix la conveniència comanada per la realitat material,—geografia i economia—i espiritual,—que un sol estat solfort, un Estat plural en reguli la voluntat

Aquest és l'ideal polític del senyor Cambó i la seva solució pel problema nacional de Catalunya.

Tot sovint, amb una més gran insistència que la del senyor Cambó en fer efectiu el seu programa, han aparegut per Catalunya crítiques i refutacions de la tesi camboniana; i al cap d'elles les d'En Rovira i Virgili s'oposen radicalment a l'Estat plural, únic sobirà i detentor per tant d'una part de la lliure sobirania de Catalunya. El separatisme separatista, per dir-ho amb una molt justa designació de J. V. Foix, refusa contra el postulat del senyor Cambó tot intent de federació a priori dels diversos agrupaments naciona's o regionals de la Peninsula. I nosaltres oposem als uns i els altres la que de temps MONITOR anomena una política nacional catalana.

POLITICA NACIONAL CATALANA

¿Quina política és aquesta i en què és diferent de les altres? No voldríem insistir massa en coses que ja havem dit a MONITOR avui mateix i abans d'ara, però caldrà, tot amb tot, donar alguns antecedents d'aquestes tres ideològiques posicions. La separatista-separatista ha existit sempre i és la de l'autèntic "tot o no res" prolongat a l'infinit; la iberista i la de MONITOR visqueren juntes en la persona d'En Prat de la Riba i, és sols en morir ell que prenen consciència de la llur incompatibilidat i es desdoblen per viure una vida separada i oposada.

La cosa és ven evident: existint d'una part la nació catalana amb un ideal polític evolucionant vers la més complerta, real i lliure personalitat estatal i, d'altra part, un mite imperial i hispànic, no podia esdevenir-se altra cosa que: o que el segon ideal acomplert en un bell moment de menor edat del primer l'enrolés per fer-lo florir dintre d'ell i expandir-s'hi fins a assolir l'hegemonia de l'unitat imeprial o que, fallant l'intent d'aquesta unitat, l'ideal català occís o repudiés l'ideal imperial i iberitzant.

Així ha esdevingut: l'hora del primer possible esdeveniment que acabem d'anotar sonà pel juny de l'any 17; tot portava a creure que l'adveniment desitjat s'acompliria i amb ell la primera etapa de l'ideal d'En Prat de la Riba. Però per primera vegada, i no en sabem escatir les causes, el senyor Cambó fallà i en la seva fallida imperial ibèrica s'origina l'encarnació de la política nacional i el postulat internacional de MONITOR.

En aquell temps el senyor Bofill i Mates en un banquet amb què se l'homenatjava sentencià ja l'Espanya gran tot abrivant l'amor de totes les joventuts catalanes per la nostra única Pàtria, la Catalunya adolescent. El mot dit i els campions de l'autonomia refusada, del cop d'Estat fracassat tornats a la llar, s'anaren escolant els dies i fou solament després de dos a tres anys que, el primer dels ideals d'En Prat,—la lliure nació catalana,—baté marxa i començà d'ascencendir vers la seva glorificació.

Però ¿on era el senyor Cambó el cabdill de l'altre combat? Nosaltres no sentiem ja aquella unitat moral ibèrica que ell predicava, ni no veiem la confederació peninsular tal ni per las raons que ell la dictava; nosaltres, mentre ell era ministre espanyol ja no crèiem en la transformació de l'Estat que ell regentava i ens miràvem la Península molt diferent de com ell se la mirava i la veia. Nosaltres no sentiem, no crèiem ni vèiem ni pensàvem en res més que en Catalunya i, totes les coses ultres, les consideràvem solament amb ella o per ella... L'interès evident que la Península té per la nostra Pàtria, geogràficament i econòmicament considerada, realment i positivament manifest si que el vèiem; un ideal internacional si que el voliem però tot considerat des d'un punt de vista nacional català i res per sentiment iberista o iberitzant. La lluita social a Catalunya, de la qual ja havem fet esment, afirmà de guisa definitiva les radicals opostes posicions que el Sr. Cambó i nosaltres ocupàvem; ell, fent ús encara d'una designació de J. V. Foix, treta d'un exacte anàlisi seu que els lectors de MONITOR ja deuen conèixer, era espanyista; nosaltres patriotes catalans. El desdoblament ideal d'En Prat de la Riba estava acomplert. I el nostre programa polític nacional català dibuixava precis en els cinc fonaments següents a assolir pel nostre propi, sol i voluntari esforç:

Primer.—Organització econòmica l'iure de Catalunya. Organització del treball, de la producció i del consum nacionals catalans de guisa que la nació industrial i comercial catalana esdevingui condensada i representada, enquadrada, en entitats patriòtiques dirigents.

Segon.—Una política social d'acord amb aquelles organitzacions i amb vistes a l'esdevenidor nacional.

Terç.—Una política i una diplomàcia nacionals.

Quart.—Un organisme executor de la voluntat i destins nacionals.

Cinquè.—Un ideal internacional per Catalunya.

El Camp, la Fàbrica, el Mercat i la Banca són els fonaments de la nació catalana i les primeres forces mobilitzables per assolir la constitució estatal de Catalunya. Aplegar-les, doncs, en Sindicats nacionals—Sindicat de's Camps de Catalunya, de la producció industrial catalana, del Comerç català i de la Banca nacional— en els quals siguin repartits els productes per Catalunya, controlada, dirigida i emparada l'exportació i la importació nacionals i resoltes totes les qüestions interiors del treball, és un deure patriòtic de l'hora present. Cal, per assolir un tan bell programa, un política social nacional catalana. Davant de la Nació no hi ha lluita de classes. Cada ciutadà resta endolat jeràrgicament i mobilitzat sota la bandera de la Pàtria i la seva disciplina... La Nació, i l'Estat nacional en nom d'ella, és l'inapellable regulador de tots els afers interiors i l'únic dirigent dels exterior. És doncs, també, un deure patriòtic de l'hora present, emprendre en el terreny de les circumstàncies actuals una política social, nacional catalana.

La política nacional és comanada per les realitats materials; la Història es fa damunt la Geografia. La posició geogràfica del nostre país l'obliga a atendre de guisa principal,—paral·lelament a l'obra de la seva unitat—a la disposició de les terres peninsulars. La península hispànica ens interessa als catalans pel bé o pel mal que d'ella o per ella ens pot advenir. Històricament hi ha dos camins per assolir-ne tot el bé i evitar-ne tots els perills: conquistar-la i dominar-la, assimilar-la—solució gòtica, fallida—i dividir-la i federar les seves parts amb la nació catalana. La segona solució és la de MONITOR perquè li apar més digna del pasat i la de més bells auguris per l'esdevenidor de la nació catalana. Cal dividir, doncs, la Península en quatre fogars nacionals o regionals però sempre federativament lliures. Són: Castella, Bascònia, Portugal i Andalusia, comprenent aquesta el Nord-Africa i unit Galícia a Portugal. Una política i una economia peninsulars menades per una diplomàcia catalana sota el lema: "Vèncer adaptant-se i ponderant" podrien ésser des d'avui el nexe de l'obra futura de la nació.

Cal una força per a emparar l'execució dels destins de la Pàtria. Ella ha d'ésser composta per tots els patriotes posats sota els dictats dels directors polítics de la nació i la disciplina dels caps jeràrquics.

L'ideal internacional de Catalunya és l'assoliment de l'ideal llatí occidental. És a dir: la constitució i unió de les Repúbliques occidentals llatines per al manteniment del seny romà de l'Occident en el món.

FINAL

Aquest es el nostre programa polític florit del tany que En Prat de la Riba plantà Catalunya endins. Respon només als dictats de la nació catalana al revés de l'iberisme d'En Cambó que, com el federalisme d'antany, és una solució espanyola del problema polític peninsular. La història nacional de Catalunya és una història naixent i per res del món no l'estroncaríem. L'iberisme mític és el salvament de la història d'Espanya que mor. Tot ho esperem nosaltres de l'amor i de la voluntat dels catalans. Tot ho espera el senyor Cambó del consentiment espanyol. ¿Per què, essent així, no trasllada el seu apostolat per les terres ibèriques? Nosaltres ja som convençuts.

12 gener 1923.

Política Peninsular

QÜESTIONARI CATALANO-PORTUGUÈS

(En el número vinent donarem les respostes que per mediació d'Expansió catalana han estat rebudes, responent a aquest qüestionari.)

1. Les seleccions intellectuals i, en general, el nacionalisme gallec, vol aproximar-se, per ara, espiritualment a Portugal.

Opinió sobre l'orientació de la política exterior sobre aquest punt.

2. Es propugna com a ideal polític convenient a tots els pobles peninsulars la Confederació ibèrica amb les més amples garanties de respecte per la mútua autonomia dels Estats que la formessin.

Opinió sobre les possibilitats i conveniències de la Confederació.

3. En els nuclis literaris hi ha grans simpaties per Catalunya i pel seu problema nacional. És una resposta a la simpatia collectiva de Catalunya per Lusitània, a la defensa que entre els catalans té la República i a llur interès pels grans hòmens de Portugal. D'altra part pensi's que, tant en l'estat actual com amb l'autonomia de Catalunya, amb o sense Confederació ibèrica l'amistat lusso-catalana apareix com una garantia per a l'estabilitat de les forces peninsulars.

Donar opinions sobre la qüestió.

¿Convé fomentar aquesta amistat?

En cas afirmatiu, ¿quins medis poden emplear-se per ara?

4. Opinions sobre el problema de les colònies. Orientacions de la política portuguesa en aquest punt.

5. A l'estranger, l'opinió sobre l'estat intern de Portugal és pessimista. Opinions sobre aquest estat. Opinions sobre el futur de Portugal.

Certes agències i certs ministeris també fan a Espanya i Amèrica una forta propaganda de descrèdit per a Portugal i la República. ¿A què pot obeir i què en penseu?

7. La qüestió social i solució a Portugal. Opinions sobre l'acció governativa.

8. Què cosa és que en el medis econòmics, es faci, a les províncies portugueses, propaganda regionalista. ¿Quin sentit i encalç té aquesta propaganda?

9. El senyor Cambó, cabdill dels catalanistes conservadors, ex-ministre que possiblement tornarà a governar, diu en el pròleg del seu llibre "*Vuit mesos en el ministeri de Foment*": "D'alguns anys ençà que crec que la solució definitiva del problema català és a Lisboa, com fa molts d'anys que crec que, únicament en una intel·ligència hispano-portuguesa, trobaran Espanya i Portugal el factor espiritual necessari per a alçar-se vigorosament de llur comú postració reaccionant contra el pessimisme que devora tots dos països i que és l'explicació definitiva de totes les misèries de llur vida política".

I a continuació explica les negociacions que ara i adés féu per a la solució de les conques del Duero i per a resoldre altres problemes tals com l'exportació de l'escorça, conflictes de pesca, etc.

Opinions i punts de vista portuguesos sobre tot això.

10. Està posada entre Espanya i França la qüestió de Tànger. Gonçal de Reparaz, en una sèrie d'articles publicats a Catalunya demostrà els drets històrics de Portugal en aquella ciutat. ¿Es podria establi un acord amb Espanya que fos ben vist p[illegible] Anglaterra, en vistes a conservar Tàng[illegible] per una possible Confederació peninsular?

ESTUDIS DE LITERATURA

PER

TOMAS GARCÉS

El "Llibre de Job" de Francesc Pujols

L'any 1904 apareixia el "Llibre que conté les poesies d'En Francesc Pujols". Era un llibre fresc i espontani, on la balada camperola i les imatges dels sants i de les noies enamorades posaven una fina rosada damunt les paraules. Divuit anys han passat abans de reprendre En Pujols la seva obra de poeta. I, encara, en quines condicions! En una traducció parafràsica del "Llibre de Job", és on caldrà cercar novament la veu del poeta, d'aquell "minyonàs d'una vintena d'anys, de galtes rosades i cabell castany caragolat", que encisava amb els seus versos ingenus i illuminats la gran tendresa de Joan Maragall. A través d'un llibre escrit amb "un fi declaradament científic i religiós", a través d'una tendenciosa versió bíblica, trobarem, feta bocins, la tonada fresca d'antany.

Una traducció singular

Declara Francesc Pujols en el pròleg del seu "Llibre de Job" "que, com és natural, el traductor, que no sap ni ha sabut mai l'hebreu, ha tingut la precaució en fer l'adaptació de l'obra a l'escena catalana, de valer-se de vàries traduccions molt bones de l'hebreu, del grec i del llatí i triant el que li ha semblat millor de totes les interpretacions que s'han donat del text original, buscant-hi més que la fidelitat material el sentit poètic".

No hauría calgut aquesta advertència d'En Pujols perquè tothom s'adonés que la seva obra no és pas un exemple de fidelitat. És cert que les "intromissions" del traductor han estat "sempre per afegir". En Pujols ha donat als mots "traducció parafràsica" un sentit molt ample. Millor fóra qualificar-la "traducció-farciment".

El barroquisme pujolià

En Pujols es proposa, d'una banda, d'aclarir o de desenrotllar una idea; de l'altra banda, d'escampar la seva fantasia sota la narració bíblica. Per exemple, lla on el text sagrat diu "era un home senzill", En Pujols escriu: "era un home que anava tant amb el cor a la mà, perquè tot el que tenia al cor ho tenia a la boca". Lla on el text diu: "potser els meus fills han pecat i han maleït Déu en llur cor", ve la fantasia del traductor i afegeix detalls plàstics: "potser, *menjant i bevent*, m'hauran fet algun pecat".

Tot el "Llibre de Job" d'En Pujols és això: afegits personals de paraules i d'imatges. Aquest farciment ultrabarroc que aspira a aclarir, a desenrotllar, a representar, no aconsegueix sinó enterbolir la narració. La ploma barroca d'En Pujols ha engrunat el sever edifici del llibre sagrat amb la seva faramalla decorativa. Sembla com si les mans del nostre poeta maragallià tinguessin la virtut de desfer, d'esmicolar, les coses que toquen. Com ha estat escrit no fa pas gaire, el cas d'En Pujols és el d'un humorista que "acostumat a enfarfegar el pensament amb un pilot d'accessoris s'adonarà, esverat, que sota la brossa i la fullaraca el pensament desapareix o s'aprima".

La intenció i el fons

No gensmenys les obres d'en Pujols tènen sempre al dedins un pensament essencial, una intenció filosòfica.

Ara mateix aquesta versió del "Llibre de Job" no aspira a ésser res més que un argument demostratiu de la "separació de la religió i la moral". En Pujols ens presenta Déu, com "un ser que està fora de la moral". Defugim ací, de tractar aquest aspecte filosòfic i religiós de l'obra d'En Pujols. Aturem-nos, en canvi, en el doll de la seva poesia, que traspua i amara el drama bíblic, que li fa de fons.

Aquesta poesia d'En Pujols, que és només imatge, ve a ésser realment, el fons veritable de la versió. El traductor ha aprofitat el "Llibre de Job" per anar destillant constantment la seva poesia. "No ha volgut oblidar ni un moment que és poeta". I, perduda entre mig de l'estil bigarrat, disfressada amb un llenguatge a estones barroer i cru, la lírica d'En Pujols s'ha agafat al "Llibre de Job" que ha esdevingut més que una "traducció parafràsica", gairebé un quadern d'imatges.

Imatgeria

És una imatgeria forta i evocadora. És un raig constant. Obriu el llibre a qualsevol indret i us sobtarà la poesia d'En Pujols.

Les paraules pugen al cap d'Elifas.

"com el vi de la carbassa
que bull i fa enraonar".

El pare, bo i mort,

"..... encara riu,
que fa ressonar la tomba
com si hi cantessin els grills".

Podríem reproduir a dotzenes aquestes imatges colpidores: *"caurà la ira de Déu—com una pluja menuda"* (pàg. 98); *"Era un fantasma alt i negre—com el sutge de la llar"* (pàg. 48); *"L'alè de tot el que viu—que anima la carn de l'home,—és l'oreig de l'hort de Déu—que oreja totes les hortes—i li fiorim a la mà—com els clavells i les roses"*. (pàgina 72).

Els clavells, les roses i la pluja menuda, no sovintegen, però, en la imatgeria del Pujols del "Llibre de Job". No és aquest el chor que la tragèdia demana. Les malaventures del pacient baró són subratllades amb una minuciositat cruel. Les imatges són gairebé totes d'una cruesa realista. Algunes imprecacions esgarrifen i us duen un baf de fatalitat. Quan En Pujols posa en boca de Job aquelles paraules maleint el dia i la nit que nasqué:

"No té de ser nit de cants
ni té de ser nit de crits
que té de sê una nit xorca
de muller que no té fills".

el vers fa extremir, i sembla que bufi aquell vent ardent de tragèdia que crema alguna de les nostres cançons populars.

La vacil·lació de Pujols

Carles Riba ha senyalat un "Pujols vacillant entre l'imperatiu del seu temperament i la comoditat de la fòrmula i de l'èxit fàcil". La versió del "Llibre de Job", reflexa ben bé aquest trontoll de l'escriptor.

El català deliciosament d'estar per casa va al costat d'una construcció feixuga, on s'amuntega el pintoresc. Gairebé es confon el que és dolç folklore amb la vulgaritat del suburbi. I, entre una innumerable exhibició de l'estil corrupte, s'escola el clar rierol de la poesia pujoliana. Val la pena de remoure brossa i terra per trobar la viva correntia al dessota.

La vacil·lació entre el temperament i la fòrmula! Això vol dir un problema no resolt. Vol dir que en les creacions d'En Pujols viuen una vida diversa la poesia i l'estil; que, potser per "la comoditat de la fòrmula i de l'èxit fàcil", deixa que la retòrica es mengi la seva carn més humana. Perquè, gairebé sempre, ai las!, aquesta vacil·lació d'En Pujols acaba malament.

Perxò ens plau d'anar reconstruint, dintre el "Llibre de Job", una obra original de poesia; cercant les imatges escampades per ci per lla, és com si desenterrésim aquell "minyonàs" que cantava les festes i les coses senzilles amb una angelical ingenuïtat.. El "Llibre de Job" ens ha dit que encara belluga.

Estudis d'Aeronàutica

PER

Antoni Armangué

Les línies aeromarítimes. - Les seccions

Quan és projectada una línia d'hidroavions per a millorar i activar les relacions entre dos punts separats per un braç de mar, gràcies a la remarcable superioritat de les màquines aèries del tipus més corrent sobre la d'un bon navili de viatge, se n'esperen bells resultats.

La velocitat del hidroavions de transport sol ésser unes cinc vegades superior a la dels més ràpids navilis de passatge; aquest factor de velocitat, però, no és pas ni molt menys una garantia absoluta per al bon èxit d'una empresa de transports aeris.

L'organització d'una bona línia de transports aeris és prou complicada i hi intervenen diverses especialitats les quals tothora haurien de romandre delimitades, tot formant seccions amb un cap responsable davant cadascuna.

Tot accident, tot fracàs, tot destorb, en una empresa d'aquesta naturalesa és una tosca lliçó, al cap i a la fi però lliçó, de la qual ne cal treure un ensenyament per a la millora general de l'empresa. Les seccions que hauria de comprendre aquesta organització són:

Aeronàutica: la qual comprendria els aparells en ordre de vol, els pilots, els navigants, els telegrafistes de bord i mecànics de sortida i arribada. El responsable d'aquesta secció seria el cap pilot el qual en rebre un avió per al servei, ja sigui de tallers o de fàbrica, faria les proves que convindrien.

Secció de tallers: En els tallers es faria el montatge i reparació dels avions, tant planejador com motor. El cap de taller seria responsable del bon montatge dels mateixos i de tot quant correspongués a la seva secció. Els recanvis dependrien d'aquesta secció.

Secció de marineria: Aquesta secció estaria composta per les gasolineres de socors. Tindria un cap o capità responsable per a cada gasolinera.

Secció de telegrafia: En els punts de parada i en els avions en vol i a les gasolineres hi hauria telegrafistes. Els telegrafistes dels punts de parada serien responsables únics de llur treball havent d'advertir a la direcció qualsevol defecte que notés en llurs aparells. Els telegrafistes de vol o de marina podrien ésser individus de la tripulació.

Secció de proveïment: Hi hauria a cada estació un cap responsable del proveïment de tot el material necessari per a la línia aèria. Aquesta secció és de gran importància essent cosa molt convenient i, alguns cops difícil, el tenir constantment en magatzem tot allò que és necessari per al bon funcionament d'una línia aèria.

A cada línia de transports aèria li correspon un tipus determinat d'avió, ja sigui donada la distància de vols ja la capacitat de passatge. L'augment o la minva del passatge, pot, naturalment, modificar les necessitats en quant al tipus d'avió.

Es demana per a les línies aèries avions multimotors que puguin, donades llurs característiques de vols, continuar llur viatge fins i tot tenint un dels motors completament parats.

És aquest un problema de solució difícil. Per a atènyer amb la mateixa càrrega útil duta a la mateixa velocitat una menor càrrega per H.P. cal perfeccionar el tipus d'ala empleada augmentant la seva força sustentatiu i perfeccionar els motors disminuint llur pes sense perjudici de llur bona marxa.

En els actuals multimotors i, especialment, en els trimotors, hom pot, sense atènyer el vol normal amb un motor parat, allargar almenys el planeig de l'aeronau en el seu devallament.

La collocació del motor o dels motors en un hidroaviò té sobirana importància. L'experiència ens ensenya que el motor collocat per damunt del pilot o passatge té certs perills. Collocat darrera és una menaça poguent la força viva de la seva massa transformar en greus els accidents que, sense ella, només serien lleugers amb danys materials.

AVIÓ CANDRON C.61
Modern avió trimotor, especial per a línies aèries

Indubtablement, davant i damunt els costats és on sembla més raonable collocar els motors. Per als hidros, sobretot els grans de passatge, ha estat generalment acceptada com a sistema de flotació, la barqueta central on queden acondicionades les cabines de pilot i de passatge, però cal notar una certa tendència al flotador, cosa freqüentment necessària per tal com els cops de l'onatge influeixen molt perjudicialment damunt qualsevol sistema de flotació.

En els hidros amb barqueta central, l'avió ha de permanèixer al taller tot el temps de reparació del sistema de flotació.

(*Seguirà*).

ESTUDIS D'ARQUITECTURA

PER

JOSEP A. RAFOLS

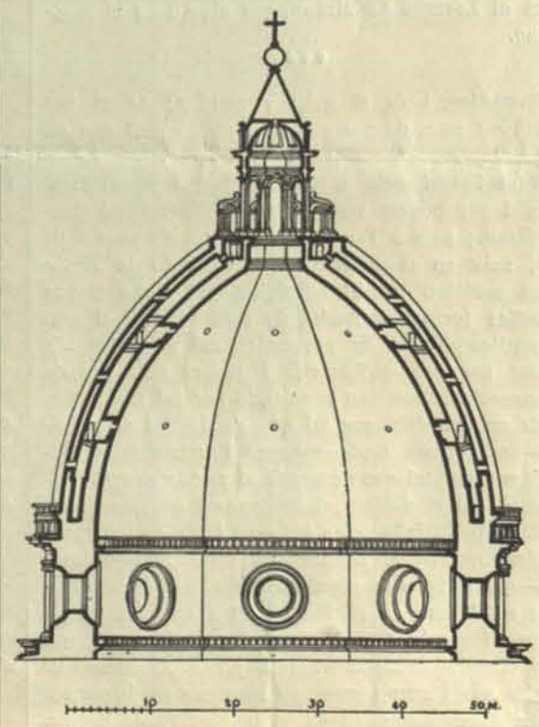
ARQUITECTES FLORENTINS

BRUNELLESCHI (1377-1446)

El gòtic italià que mai no fou ben gòtic roman trencat sobtadament per Brunelleschi. Bé és veritat que, abans d'ell, altres sentiren com una tendència, com una inclinació envers el renovellament de les formes clàssiques, però ningú abans de Brunelleschi no se'n sabé aprofitar tan resoltament, donant-los una sobrietat i una innocència com si les acabessin de batejar.

Brunelleschi, fill d'un notari, no pot donar al seu pare l'alegria de veure'l també notari. El seu gust és el dibuixar i el resoldre problemes de perspectiva i de mecànica. Ja se sap la gran afició que en aquell temps es tenia per la perspectiva. Hi hagué un home d'un talent i d'un enginy ben remarcable—Paolo Ucello—que esdevingué de la perspectiva un maniàtic. Brunelleschi no perd el temps de ple a aquests divertits problemes sinó que, juntament amb Donatello, es dedica, treient-ne gran partit a l'escultura. Treballa en un obrador de joielleria, com quasi tots els joves artistes de Florència. Allí, enginyós com era, construí també rellotges. Dels seus estudis de perspectiva se'n valgué Massaccio en les pin-Es veu que ell i Donatello tenien sempre la gran xerrameca. Donatello esculpí un Crist en creu i el seu amic en veure'l li digué "sembla un pagès". "Fes-ne un tu", li contestà Donatello. I ell que era un bon home, però ple d'amor propi, es posà de valent a treballar en un altre Jesucrist del qual no sabé avenir-se, de tan ben fet, el seu amic íntim. Tots dos plegats marxaren a Roma a estudiar, l'un l'escultura, l'altre l'arquitectura. A Roma estava astorat Brunelleschi, i gairebé semblava boig de veure els antics monuments. Gairebé no pensava en altra cosa que seguir pam a pam tots els vells edificis, que a mesurar-los i fer comparacions, entusiasmat, arrvatat, renegant de l'estil gòtic. Renovar l'art antiga i construir la cúpula del Duomo de Florència fou des d'allavors el seu programa. I en entornar-se'n a Florència el seu amic Donato enginyant-se com podia—fent joiells per als coneguts, que era una cosa ben pagada—seguí vivint encara un temps a Roma afanyat a estudiar els monuments. Però com que aquells aires no li provaven gaire l'aconsellaren de tornar a Florència, i quan hi arribà es trobà que el cas de la cúpula del Duomo ràpidamenb havia de resoldre's. En ésser consultat pels de la Comissió mixta els digué que l'església havia de cobrir-se, però no segons el projecte d'Arnolfo di Cambio, aprovat pel Consistori i per la Junta d'Obra, sinó pujant-hi—seguint el vuitavat—un gris de quinze braços d'alt amb forats rodons, que donen llum, un al mig de cara cara, i així es determinà fer. Al cap d'uns quants mesos estant un dia enraonant amb Donatello a la plaça del Duomo i esplaient-se com de costum, el famós arquitecte, sobre els escultors antics, Donatello li contà que en tornant de Roma havia fet parada a Orvieto per a veure la famosa Catedral i que, després, passant en Cortona entrà a la parròquia i restà encantat davant una vella columna amb relleus de temes històrics. Tot això tan suggestiu li fou, contat pel seu amic vibrant d'entusiasme, que marxà a peu cap a Cortona on copià la columna i se'n tornà contentíssim a Florència sense que el seu amic n'hagués esment. Enfeinat com estava en els estudis de la cúpula, restà uns quants mesos a Florència, auxiliant en les estones lliures, el seu amic Ghiberti en les portes, que l'han omplert de glòria, de l'antic Baptisteri. Inquiet, se'n torna a Roma, a veure les obres antigues. Li bull el cap només la idea de projectar la cúpula. Té plena consciència del seu valer, del seu talent. Veu com els altres tenen por; veu com els arquitectes no arriben a encertar el piu d'un nou sistema. Ha comprès que a tots els altres sobrepassa i que ho podria resoldre. I tota la gent de Florència encarregada de l'obra que no saben a quina paret toquen, al cap de poc d'ésser fora Brunelleschi, li demanen que torni. Ell no volia altra cosa. Reunits, a la seva vinguda, els directors i els paletes més eixerits del temple li expliquen totes les grans dificultats i ell, que de seguida les aprecia, els diu que s'han de fer càrrec que els antics mai no havien cobert una volta tan enorme com aquella. "Cada vegada que he pensat en el gran andamiatge per dins i per fora, diu Brunelleschi, no me n'he sabut sortir: m'esvera tant l'amplada com l'alçada. Per això crec que si es pogués construir esfèrica es podrien seguir els procediments que seguiren el romans en cobrir el Panteó de Roma, és a dir la Rotonda; però si cal seguir l'altra manera de fer, i valdre's de cadenes i carreus, serà molt més difícil. Però recordant que aquest és un temple consagrat a Déu i a la Verge, confia que fent-ho en honor d'ells no deixaran d'infondre el talent bn no n'hi haurà i d'augmentar la fortitud, la saviduria i l'enginy d'aquell qui de tal cosa en serà autor.

¿Però què puc fer-hi jo no essent meva la obra? Encara que dic que, si se m'encarregués, decididament em veuria amb coratge de trobar la manera que es pogués cobrir sense tantes de dificultats, però no havent-ho fins ara concretat ¿còm voleu que us ho expliqui? Ja que la Junta ha determinat que es cobreixi, tractant-se com es tracta d'una cosa tan grossa, hauria d'ordenar que abans d'un any de temps vinguessin ací a Florència arquitectes no solament toscans o italians, sinó alemanys i francesos i de totes les nacions, i proposant-los a tots aquesta feina, així és que un cop discutit i resolt el problema entre tanta de gent entesa es comenci de realitzar i s'encarregui la seva direcció a aquell que directament donarà en l'entrallat o tindrà més bon sistema o criteri per a fer aquesta obra. Jo no us sabria donar més bon bon consell ni un determini més enraonat que aquest". És plaent tant al president com als encarregats i als paletes aquesta resposta i, com que de seguida se'n volia entornar

BRUNELLESCHI.—Secció de la cúpula de l'església de Santa Maria de les Flors, a Florència

a Roma, l'instaren a què romangués; éssent inútils els precs directes i e's precs que feren als seus amics íntims, li donen a la fi, per a poguer-lo tenir amb ells, un càrrec ben pagat. Però Brunelleschi, cortissim com estava que ningú més no sabria terminar la cúpula, se'n va cap a Roma precisament per a estudiar amb força diligència la solució. Retorna quan hi ha els arquitectes principals dels diferents països a Florència, per a assistir a la reunió que es celebra a Sant Marc, a la qual reunió també assisteix—no cal dir-ho—el nostre Brunelleschi. Allí, davant els cònsols i de les persones d'influència cada u digué la seva, però només Brunelleschi [illegible] una veritable solució constructiva que als [illegible]ols o regidors—que, com sol succeir, no hi [illegible]nen gents—els semblà una gran ximpleria de

BRUNELLESCHI.—Secció de la Capella Pazzi, a Florència

la qual es rigueren a més no poguer i li digueren que no hi pensés més en tot allò per ésser una pensada de boig. Brunelleschi els exposà punt per punt, tot el relatiu a les necessitats de la cúpula, a la doble volta i a les escales. I tantes de coses els arribà a contar a aquella gent—que pel que es veu, era una mica curta—que en lloc d'escoltar-lo i de meditar ben bé el que deia, el prengueren per un brètol i un xerraire i li digueren que tot seguit se'n anés, i per no fer-ho el tregueren com a un foll arrebatat. Això fou causa que després Brunelleschi ni gosés passejar-se per Florència de por que li cridessin: "Mireu-vos-el aquell boig!"; aquest afront, que li arribà a l'ànima—l'anava a decidir a marxar una altra vegada. No obstant, volguent sortir amb la seva, s'armà de paciència, estant sempre a l'espectativa, per tal com coneixia prou la variabilitat de la gent florentina. Hauria pogut mostrar Brunelleschi un model menut que duia, però no volgué ensenyar-lo en veure el negats que eren els regidors, l'enveja dels paletes i la poca seguretat dels ciutadans que només obraven per influències se n'anà a casa de l'un i a casa de l'altre per veure si de mica en mica els convencia enseyantlos el que tenia fet del projecte i així obtingué que, preparats com ja estaven, quedessin en la vinent reunió ben convençuts de les raons de Brunelleschi. I després de proposar als pretendents la prova de "l'ou de Colomb" i que pel que es veu, hauria d'anomenar-se de "l'ou de Brunelleschi", li foren formalment encarregades les obres de la cúpula. Aleshores ja explicà que, degut al pes de la llanterna, convindria fer la volta prolongada i no semiesfèrica com els regidors pensaven i estudià el sistema constructiu del qual anava a servir-se en la capella d'entrant a mà dreta de Santa Felicitat—capella notable també per la joiosa decoració brunelleschiana del ric marc de l'altar—i en la capella de sant Jaume. Com que en una cosa així, tan gran i de tanta de trascendència, tothom hi deia la seva, els regidors escoltaven adés l'un adés l'altre i no sabien a qui creure's, i a la fi, per a no carregar tota la responsabilitat en un sol home, nomenaren codirector de l'obra a Ghiberti. Brunelleschi entre aquesta manca de confiança, la poca seriositat dels treballadors que n'hi varen fer de l'alçada d'un campanar i una cosa i una altra, ja estava afadigat d'aquesta obra del Duomo i de no haver estat per Donatello i per Lucca della Robbia que quan el veien capficat procuraven animar-lo ja els hauria engegat a tots plegats.

Ghiberti, que tot i ésser potser un excellent escultor es veu que com a arquitecte tot s'ho ben necessitava, mai no es va avenir amb Brunelleschi en el treball del qual estem parlant. A més, es veu que era un senyor que se sabia fer la gent seva i així tenim esment que quan encarregaren als dos arquitectes un model de la llanterna fou més ben pagat el de Ghiberti que el de Brunelleschi. Tant li desagradava a aquest darrer la manera de portar-se en les obres de la cúpula de l'autor de les exceses portes del Baptisteri florentí que, convençut com estava que tot sol Ghiberti no sabria sortir-se'n, un dia que es quedà al llit pretextant que es trobava malament, féu anar-hi els paletes a preguntar-li en quina cosa es devien ocupar els donà com a resposta: ¿Que no hi ha el senyor Ghiberti, que bé pot dirigir-vos?" "Si senyor, feren els súbdits, però diu que no vol manar-nos res sense el consentiment vostre". "Ja us ho manaria jo sense el d'ell", conclogué Brunelleschi. Arribades les agudes i punxants paraules a les orelles de Ghiberti, aquest presentà la dimissió del càrrec.

Brunelleschi, apretà aleshores de ferm per tal que s'enllestis aquesta feina ben depressa. Amb el fi que no perdessin temps els treballadors en anades i vingudes, en pujar i baixar—féu installar un bar dalt de la cúpula del Duomo mentres l'activitat fou més forta. I tothom anava a contemplar llargues estones aquesta creació mai vista.

Mentre duraven les obres de la Seu també treballava Brunelleschi en altres construccions importantíssimes. Una d'elles—una de les que li donaren més ben merescuda anomenada—és la Capella que féu a la Santa Creu per a la família dels Pazzi, amb la collaboració de Lucca i D'Andrea della Robbia per la part de ceràmica, de Desiderio da Settignano per la part de les escultures dels frisos i de Baldovinetti per la part de les vidrieres; una altra és l'Hospital dels Innocents, i una altra és l'església més o menys basilical de sant Llorenç, començada ja segons pla d'un senyor prior aficionat a l'arquitectura i encarregada a Brunelleschi per Joan de Medicis. Algunes de les famílies nobles de Florència ajudaren, fent construir capelles a la bona pensada de Joan de Medicis. El primer que es tirà endavant fou la sacristia on a la serenitat de Brunelleschi s'ajunten la riquesa decorativa de Verrocchio i la nerviositat de Donatello. L'església, en canvi, s'anà fent amb molta de calma. Mort Joan de Medicis, el seu fill Cosme que és un home d'una intelligència i d'un esperit exquisit dóna una formidable empenta a aquestes obres, protegeix Brunelleschi i Michelozzo i, a més a més, de posar força atenció en Sant Llorenç, inicia innombrables construccions, engrescat en la renaixent arquitectura. És llàstima que no poguem conèixer el projecte de palau per a aquest "pare de la pàtria" que féu i després esquinçà, l'arquitecte del qual estem parlant; projecte en el qual l'autor havia posat una gran illusió i que en saber que (a causa de la seva sumptuositat que a judici del Medicis hauria pogut originar enveges) s'havia determinat no construir-lo, enrabiat el féu a miques i a bocins.

Per a la noble família dels Scolari, projectà Brunelleschi l'eixerit i a la vegada original temple de la Mare de Déu dels Angels, del qual segorjs el seu pensament, només se n'edificà fins a poca alçada. Hom pot dir que de l'obra brunelleschiana no en resta en la dita església gairebé cap més cosa que la graciosa planta.

Per a la família Pitti, ultra la caseta de camp que els féu a Rusciano, projectà la part central del conegudíssim i mai prou lloat palau Pitti, que en el projecte de l'arquitecte cap d'escola tenia la massa esquadrada de quasi tots els palaus que en aquella època es feien, és a dir: es reduïa a un cub amb tres portes tan sols a planta baixa i amb set finestres només en primer i en segon lloc.

Com ens dol pel que toca a l'església de la Mare de Déu dels Angels també ens dol força no poguer veure terminat, segons el criteri que tenia Brunelleschi, aquest senzill i noble palau del partit Güelf amb les finestres rítmicament espaiades, segons el sistema d'igualtat de buit i de ple (ja assajat amb èxit al majestuós Palau dels Pitti), finestres totes nobles i serenes igual com una amplia abraçada.

Però potser una obra més noble i més serena al mateix temps que completa i del tot original—segons aquesta originalitat humil i ardorosa que ensenyaven les obres antigues a aquells que, després de molts anys d'ignorància, els sabien arrencar inesperats secrets—és la florentina església del Sant Esperit, reedificació importantíssima (suggerida per un predicador de Quaresma i secundada pels religiosos, per les famílies principals, per la Universitat i per la mateixa República que, per tal que es construís ràpidament, imposà als ciutadans un nou impost) d'una petita i antiga capelleta en la qual s'hi havia temps enrera cat foc. Brunelleschi en dirigí la construcció fins a la seva mort; i després de la seva mort la continuà Antonio Mannetti.

El retrat de Brunelleschi—caraafaitat, carnós, d'front ample i amb dos verticals arrugues—el podem veure al Duomo de Florència esculpit d'Andrea di Lorenzo Cavalcanti, per altre nom el Buggiano.

***

Brunelleschi és el gran renovador; és el que desfà un estat de coses i crea, com aquell que no fa res.

Brunelleschi neix a l'indret just i al moment oportú per poguer realitzar la seva revolució classicitzant; neix a l'angèlica Florència de rosa i de lilà, neix en el sumum d'esplendor de la República medicea. No hi ha dubte que per a trobar aquelles formes derivades de l'art romna, tal com Brunelleschi sabé de provar-les, cal tenir l'esperit afinat per una civilització. I encara més aquesta circumstància fou ben necessària per tal que obtingués un bon èxit, per tal que s'endugués de seguida—amb el seu estil—eminents i innombrables seguidors, per tal que despertés al mateix temps l'admiració en el poble i el protectorat en la noblesa.

Ell rep les influències antigues però les incorpora a l'esperit cristià. La idea de verticalitat—d'elevació—que hi ha en la cúpula del "duomo" és una idea que no hi era en el Panteó de Roma. La cúpula impressionà de seguida tant a tota la gent, que després de Brunelleschi tots els arquitectes dels segles XVI i XVII pensen, en construir un important edifici, immediatament en la imprescindible cúpula.

Ell usa de les formes clàssiques—aquestes formes clàssiques que ja, de menut, coneixia i admirava a Florència mateix per l'església dels sants Apòstols i sobre tot del Baptisteri,— però tot d'un plegat (com passa en els "Sants Innocents" on damunt de cada capitell hi ha un àbac) ens surt amb formes medievals fent amb elles i les clàsiques, una garbosa i original juxtaposició. Es un enamorat de la simplicitat, de l'austera decoració; no cerca la varietat ornamenal en què els seus successors excelliren sinó que va de dret, principalment, a la bella arquitectura.

De vegades dubta encara i no usa les formes renovades responent al veritable ofici: dóna amb això el primer exemple d'aquest deliciós illogisme que serà una de les essencials característiques de tota l'arquitectura del Renaixement i que potser fins a cert punt és la resultant de totes les temptatives que es feren per a expressar com aleshores es deia, "els pensaments nous amb les formes antigues". Això que, d'una manera innocent i senzilla es veu a la sacristia de Sant Llorenç torna a veure's amb una major complicació en la capella Pazzi de la Santa Creu. D'altra banda, totes les disposicions essencials de l'esmentada sacristia es retroben en aquesta capella però amb una art més refinada. El seu pla és rectangular no pas quadrat, de guisa que la cúpula en lloc de descansar sobre quatre murs com a Sant Llorenç se sosté sobre dos murs i dos arcs. Però el que hi de més nou i, per tant, de més interessant a la capella dels Pazzi, és el porxo que la precedeix i la façana d'aquest porxo. Aquesta façana, encara que no hagi estat completament acabada, és, dins la seva simplicitat, una de les obres més elegants i més distingides de tota la Renaixença. És remarcable entre altres coses, pel seu entablament sostingut per columnes d'una manera absolutament clàssica. Aquest entablament, mitjançant una disposició en extrem graciosa, s'interromp en la part central per a formar un arc que trenca la monotonia de la línia recta i que marca sense donar lloc a dubte el seti de la porta. El porxo de la capella Pazzi, vorejat de l'una banda per columnes i de l'altra per les pilastres acanalades que els corresponen i que alternen en el mur de la capella amb allargades finestres, és cobert per una volta de canó i una petita cúpula, elegantment decorada que completa la bellesa del conjunt. La porta d'aquesta capella és, dintre del Renaixement, el primer i reeixit bon exemple de porta coronada per frontó, mentre que les finestres que té a les dues bandes, són encara de's tipus de les de Sant Llorenç: esveltes, llargues i arrodonides. Cal remarcar des d'ara el poc freqüents que són en el segle XV les finestres coronades de frontó. Pensant en tota la creació brunellischiana només sabem recordar les que hi ha damunt dels arcs en el porxo de l'Hospital dels Innocents, que essent com són molt encongides i menudes ajuden a donar a tot plegat un original i ben ordenat ritme que posa encara en valor les arrodonides i serenes arcades.

Imitant la capella dels Pazzi, tant en el decorat com en la planta, altres capelles o dependències de capella han estat construïdes pels deixebles de Brunesllerschi. Potser de totes elles la prova més gentill i delicada és la sacristia de Santa Felicitat.

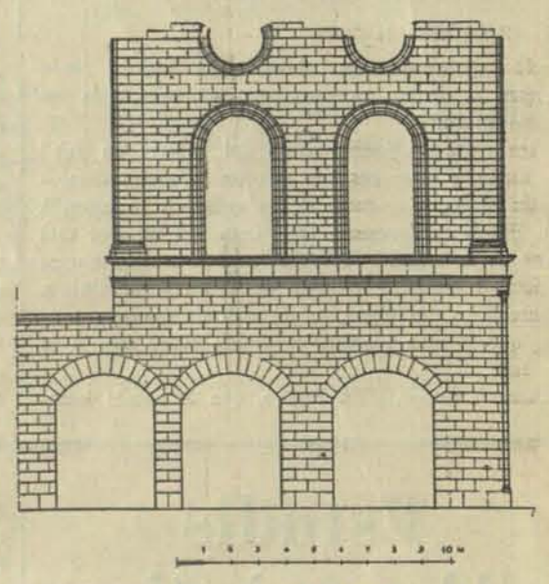
I ja que, de pas, havem esmentat una obra no de Brunelleschi, sinó de la seva escola, podem també dir en aquesta ocasió dues paraules de la Badia Fiesolana que hi ha aprop de Sant Domènec, construïda també pels deixebles del mestre extraordinari, segons projecte que ell havia concebut. Encara que la planta sigui de a de Sant Llorenç distinta, la proporció, l'ordre i l'harmonia de la Badia Fiesolana fa recordar-nos força la basilical església de Florència, així com la forma i l'amplitud d'aquell seguit d'arcades d'ingrés a les capelles ens fa venir a la memòria les serenes arcades del palau del partit Güelf de que parlàvem no fa gaire. En un petit porxo d'aquesta badia juguen admirablement les arcades de la planta baixa amb les pettes columnes que suporten les bigues i el ràfec; potser s'assoli en aquest porxo encara major depuració que en els claustres brunelleschians que hi ha a Florència, a la Santa Creu i a Sant Llorenç. (La trona emplaçada al bell mig d'una de les llargues parets del refertori, que és d'una delicada execució—deguda a l'escultor fiesolà Piero di Cecco,— segons sembla, també la porjectà Brunelleschi).

Tornant a l'obra veritablement reconeguda com de Brunelleschi, després d'haver-ne ja esplicat l'origen, intentar en un lleuger comentari dedicat als temples de Sant Llorenç i del Sant Esperit. Si a Sant Llorenç revingué deliberadament al tipus de basílica això potser fou degut a què volgué tornar l'església—que, com el Sant Esperit, havia estat destruïda per un incendi—a la seva primitiva. En la renovació que ell cerca de l'art dels temps antics, l'element que més l'enamora, que més el seduceix per la seva bellesa és la columna, i potser és per això que cercà una construcció que per ésser relativament lleugeres encavallades de fusta, permeti d'usar columnes. La basílica era aleshores un forma ben coneguda gairebé a tota l'Itàlia i que havia obtingut una gran adhesió qui sap lo temps. Tenia el gran avantatge d'ésser un tipus d'església sense obstacles a la bona visualitat, i la seva construcció havia estat facilitada a l'Edat mitjana per l'ús de les columnes que donaven en gran abundor els ruinosos monuments romans. Així és que se'n construiren encara a la Itàlia meridional i central en el segle XIII mentre que els altres pobles havien ja creat l'art romànica i l'art gòtica Brunelleschi en fer reviure la basílica li volgué donar, sota el punt de vista arquitectònic, el caràcter clàssic que havia perdut. Conserva, és veritat, una forma de l'Edat mitjana usant, per a unir les columnes arcs en lloc d'entablament (que hauria estat la veritable forma clàsica) però, ell no pogué estar-se—en la seva humilitat, en el seu respecte per l'arquitectura antiga—de fer tornar a aparèixer l'entablament, del qual ne posà un trosset a damunt del capitell de cada columna; i aquesta disposició, que fa un paper anàleg al que fan els àbacs bisantins, té l'avantatge de donar més lleugeresa a l'edifici, augmentant l'esveltesa de les proposicions i d'oferir al lliurament dels arcs una superficie una mica més ampla que la dels capitells. Brunelleschi es devia recordar en compondre-ho d'aquesta manera, dels monuments romans de la darrera època: de les Termes de Caracalla, per exemple. (Altre petit detall ornamental però ben lògic cal remarcar en la producció de Brunelleschi: hi veiem sempre estriades les pilastres com si es volgués donar a conèixer llur ofici exclusivament decoratiu mentre que conservava a les columnes, deixant-les llises, un més robust aspecte de sosteniment.

A l'església del Sant Esperit s'hi ve a continuar fins a cert punt el sistema que es seguí a Sant Llorenç, però amb la diferència que, no estant aquí travat l'autor pel record de l'anterior edifici que devia procurar reconstruir-se, pogué concebre per complet aquesta angelical església. És aquí on hom pot veure qui era aquest pur arquitecte i conèixer tot el seu original pensament. Si es compara el Sant Esperit amb Sant Llorenç es troba per tot arreu efectes de grandesa substituint altres efectes de finor. El creuer renyit com està per les naus laterals és sense dubte de tot el temple la part més grandiosa, i dóna des de qualsevol punt en què un se situï uns prodigiosos efectes visuals d'una justa i matisada claredat. En les naus dels costats l'entablament s'ha suprimit i s'hi poden alçar capelles de planta semicircular més altes i més majestuoses de les quals Brunelleschi volia palesar-ne exteriorment mutilades les fines i prolongades obertures pels altars construits posteriorment que són tan alts!—Com a bordons d'aquestes capelles, columnes empotrades substitueixen les pilastres.

Brunelleschi, que com tots els hòmens genials, mentre emmatllevava semblava que donés, ha deixat el seu fills en les construccions civils igual com en les religioses. Al palau Pitti, de remarcable influència Arusca, és influït també per l'estil de les fortaleses del segle XIV. En el palau del partit Güelf ja intentà d'aplicar a l'arquitectura civil les noves formes.

Si considerem Brunelleschi com a decorador havem de tenir present que a l'època en què nasqué estava la gent de bon gust florentina encantada de la decoració acolorida i de l'ús dels materials més sumptuosos. Això ja venia del temps dels romans, de quan els emperadors podien disposar de tots els marbres del món. Després només poden servir-se de la pedra del país i, aficionats com eren a la rica decoració, utilitzen els fragments de les runes per a compondre llurs mosaics. El mosaic que s'originà a Roma aviat s'estengué a Florència, però com que en aquesta ciutat no tenien de bon tros tantes de varietats de marbre, s'hagueren de contentar amb els tres marbres de què disposaven—el blanc, el negre i el rosa—i fer només amb ells totes les combinacions que foren possibles. Aquest fou el principi de la decoració de les petites

BRUNELLESCHI.—Façana del Palau del Partit Güelf, al carrer de les Termes de Florència

basíliques (com és ara "Sant Miriato" de Florència mateix), fou la causa de la decoració del delicadíssim "Campanile" i, després, de la del Duomo. A Brunelleschi aquest sistema no li plau; ell com a bon arquitecte, prefereix la decoració puramment arquitectònica, sense temer el contrast amb el reste de l'església, no emplea en la part exterior que ell obrà de la catedral florentina sinó els establiments, les pilastres i e's ninxos. I quan, excepcionalment, una ornamentació és per a donar valor als mateixos elements arquitectònics—portes o finestres—segons els models que podia trobar sense moure's de Florència, i sobre tot en el Baptisteri. Després les seves formes ja no reapareixien fins a arribar, amb una nova força, a Vignola i a Palladio. Són substituïdes per la decoració esculturada que obtindrà el seu màxim desenrrotllament a la segona meitat del segle XV. Però hi ha un important arquitecte, deixeble de Brunelleschi, que aquest desenrotllament ja el prepara, que amb les seves guarnicions dóna el pas en ferm de les formes estrictes del seu mestre a la gran florida escultòrica: aquest arquitecte és Michelozzo.

NONELL: Dolors.—Col·lecció J. Vicens.

NONELL: Bodegó.—Col·lecció J. Vicens.

LES ARTS
I LES EXPOSICIONS

PER M. A. CASSANYES

Carme, per Francesc Camps.

Josep M.ª Marquès-Puig

Ço que En Marquès-Puig es proposa de realitzar amb les seves obres és tan particular i inesperat com ben poc semblant amb les intencions que inspiren les diverses tendències i escoles de la pintura actual. El seu intent de copsar, amb intensa simplicitat, dels espectables més vulgars de la vida d'avui allò que contenen d'espiritualment poètic, de plàsticament *etern*, i d'expressar-ho amb ordenada estilització de guisa ingènuament pregona i ponderada és semblant al que informa una part,—ben curiosa i simpàtica,—de l'obra de Maurici de Schwind, aixi com d'altra part el rígid i voluntariós arranjament amb què de guisa neta arbitra la més virolent i agra modernitat ens recorda Seurat, tant, que alguna vegada se li pot també retreure el càrrec que a aquest darrer li féu el crític i pintor italià Ardengo Soffici. I tal com darrera de Schwind i del seu afí Richter s'endevina Cornelius i Oberveck, i darrera Seurat la sòlida disciplina d'Ingres que li trameté el seu mestre Lheman, deixeble del pintor de Júpiter i Hebe (influència que reconeix tot agraint-la aquell qui fou amic i condeixeble de Seurat, F. Aman-Jean), darrera l'obra d'En Marquès-Puig ens apar sentir-hi incontestablement En Torres-Garcia.

A l'escola de decoració que aquest inquiet artista fundà el senyor Marquès-Puig hi contribuí i les obres seves d'aquell temps ens provaren ja de guisa tant evident les altes dots de decorador d'aquest jove pintor, prou ben dotat del sentit de la monumentalitat, cosa que ens permet declarar lleialment que la divergència de tendència que representaren les seves obres posteriors amb llur ingènuament minuciós costumisme anecdòtic,—canvi d'actitud estètica en què potser influí la soferta pel seu mestre Torres-Garcia,—no ens plagué pas molt i ens féu témer que el senyor Marquès-Puig com nombre dels nostres jóvens poetes havia confós,—gros error,—l'objectivitat amb la vulgaritat, és a dir, la Mediterrània amb un safaretx i la natura amb una eixida. No per això ens han passat desapercebudes les qualitats que avaloren les pintures que representen un tal caire de l'obra d'aquest pintor, especialment el seu do de copsar de guisa penetrant i justa els moviments que són reveladors d'un caràcter i d'un moment. Per exemple: la pintura dita "Noies per un carrer de ciutat", els gests de les quals en caminar són tan intensament reveladors de les diferents peculiars psicologies. Exactament es pot dir de "La Modisteta", la qual rígida inflexió lateral dels tors i testa fa un ben encertat contrast amb les diagonals del fons: una porció de carrer que s'allunya en perspectiva. És certament un arranjament força original.

Cal esmentar també "La planxadora", de la qual en remarquem l'encert amb què hi és tractada la llum grisa i difusa; les "Testes de noia" i "El Carboner". Ens plauen més que res aquestes obres perquè han estat despullades de tots els fàcils trucs i cuines que fan de la pintura un *entreteniment perdonable*, com deia Ingrés.

El senyor Marquès-Puig que és un seguidor convençut del mestre de Montauban,—cosa que explica el seu parentiu amb *nazarens, i prerafaelites*, al menys amb alguns caires d'aquest darrer i tan complex moviment no hauria d'oblidar que aquest mestre,—l'Ingres,—no fou solament un retratista, ans tota la seva vida volgué elevar-se vers la pintura monumental i decorativa. Exactament podem dir de Schwind puix que la seva obra no es limita pas a les pintures de la vida popular alemanya tan ingènues i poètiques, sinó que, universalment, part ben essencial i característica d'ella són les d'intenció decorativa de les quals esmentarem, per exemple, el gran conjunt de frescos de la *Wartburg*.

És possible que aquest jove pintor s'hagi fet semblants remarques per tal com algunes d'aquelles obres seves que són per nosaltres preferides, semblen provar-ho. Una de elles, "Noia nua dormint", és una meravella de sensibilitat discreta i fina, d'atenta i penetrant tendresa i que podem considerar com el pas entre les obres que es poden dir artísticament anecdòtiques ja comentades i les de tendència decorativa que són les més encertades i belles, com els dibuixos la qual agilitat flexible i sàvia és correctament fixada amb tènue i acariciador modelat i, sobretot, la "Figura número 1", nuditat vivent i pura de qualitats tan justes com depurades obra aquesta bella i exemplar per la seva execució sensible i que amb tot només la volem considerar com a fragment,—força encertat,—d'una gran decoració que desitjariem executés aquest pintor de temperament de decorador com ben pocs que així sembla retornar al camí dels seus inicis més complert i més segur.

Amb igual encert realitzats són l'"Auto-retrat", meticulós i fisionòmic i el "Paisatge" estilitzat i *directe* que ens prova com se pot expressar amb justesa l'ambient i la llum sense caure en l'amorf.

La sèrie de natures mortes que descelen una especial sensibilitat per la corporeïtat, per la forma, tot i alguns fragments de coloració fresca i qualitats justa, adoleixen en conjunt d'una certa fredor produïda sense dubte per la tensió causada per l'estudi atent i implacable que els dóna un esclat dur, metàl·lic però la minuciosa concreció de les quals ens les fa estimar en comparar-les amb el bocetisme forçós de les obres d'aquesta nova espècie d'acadèmics sense gramàtica que és el galdós llegat que a la nostra generació ha fet l'impressionisme.

Retrospectiva Nonell

A les Galeries Dalmau celebrà aviat farà un any el Saló "Nou Ambient" una exposició d'obres de l'Isidre Nonell que és, no hi ha pas dubte, la personalitat més intensa i forta de la que en podríem dir generació, promoció o, si es vol, grup "Papitu". Tot amb tot, i segons nosaltres, el reconeixement del seu valer ha de guardar uns certs límits i que no hi caben en glossar-la uns extrems que ja no són tolerables en els mots inscrits en la tarja d'invitació on es proclama el nostre Nonell tan admirable com Velázquez i Goya (respecte a aquest darrer no és del tot desencertada l'asserció), i com Rafael i l'Angèlic, la qual cosa despassa els límits del protesc. Imperdonable mostra de la manca total del sentit de valoració i de la jerarquia i prova lamentable de la confusió que en l'evaluació estètica ha portat el materialisme francès o sigui pictòricament, l'impressionisme. És hora que s'acabi aquesta barreja sacrílega de "semideus i artistes pintor".

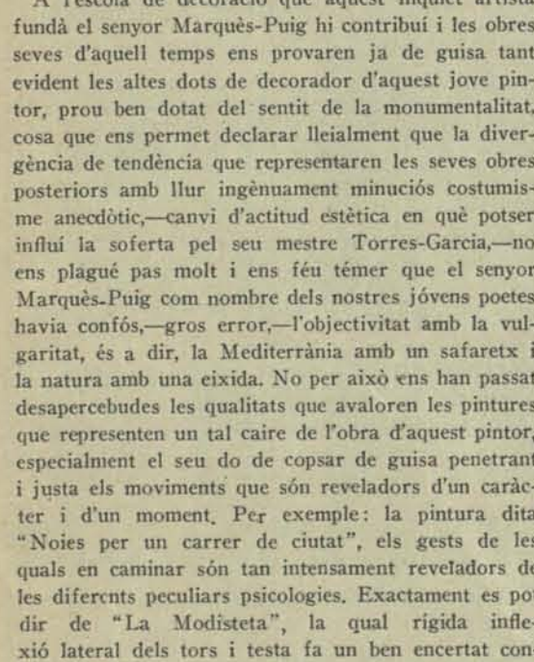
Era perdonable que en els dies de combat, quan s'alçava contra l'obra d'En Nonell l'allau de totes les torpituds i de totes les nullitats (no hi ha pas dubte que ço que més ha fet valdre aquest pintor en la pobreta insignificància dels que en dies ja benauradament passats foren els seus contradictors), les lloances s'extremessin. Però ara que l'hora contraproduent i ens apar que seria més favorable i respectuós a la seva memòria l'actitud d'un serè judici valorador.

Per a fer-lo opinem que cal primer separar i situar en llocs ben diferents el conjunt de les seves pintures i el conjunt dels seus dibuixos. Aquest darrer se'l pot situar en el corrent que iniciat sobretot per Goya i tenint per mestres els Daumier i Gavarni preté "d'extreure l'estern del transitori" o "el transitori de l'etern", la "beutat de la lletgesa" o "la lletgesa de la beutat" i altres rares alquímies pueril·ment complicades que són l'ideal dels *gasetillers*, aquests enamorats de l'efímer. En Nonell ocupà en aquest estol d'artistes un lloc entre Steinlen i Ibels. Anant ara al judici d'aquesta porció dels seus treballs, gosem confessar que, en llur conjunt, els dibuixos d'En Nonell tot reconeixent els seus valors d'intensitat expressiva i de gràcia i agilitat en el traçat, són i ens del el confessar-ho, més hàbils que no pas savis, més pintorescos que no pas sòlids i més afectistes que no pas consistents.

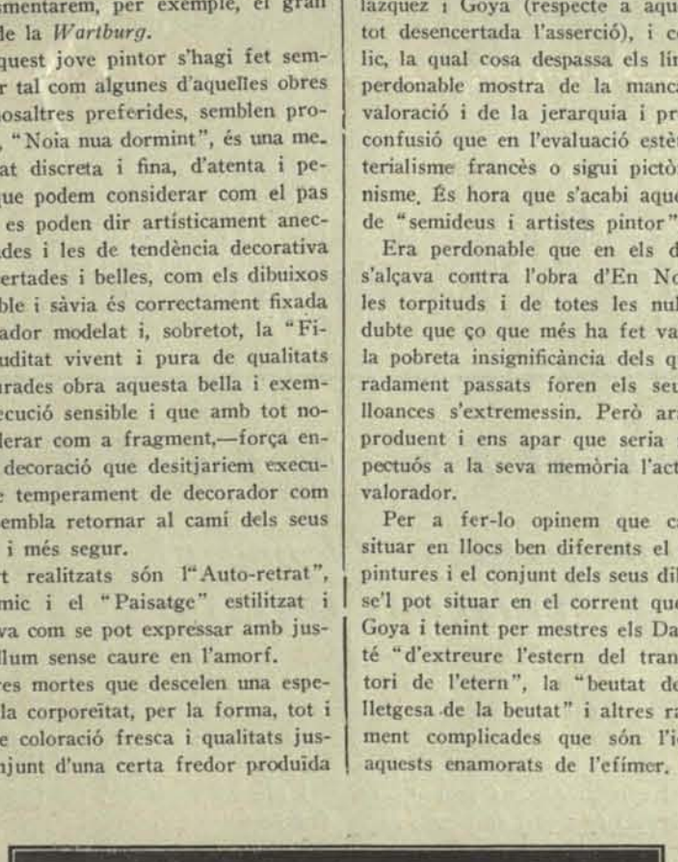
Ben diferent i superior és la qualitat de les seves pintures sense cap dubte la part més forta i de valor més durador de l'obra d'aquest mestre. En elles una personal sensibilitat per al color, adés densament opulent, sumptuosament tèrbol, magníficament ombrívol, adés de clares tonalitats, d'una finor i d'una delicadesa extremes,—exemple la gran figura de dona asseguda de la col·lecció Mompou,—però sempre intensament reveladora d'una voluntariosa inquietud sistemàticament recercadora de tècniques que alguna vegada el porta a un barroer divisionisme ben saborosos s'alien sovint a una estructuració fermament construïda i plena de caràcter que fan evocar els grans noms de Daumier i de Delacroix si bé en llur aspecte purament pictòric. Puix que si Daumier pel seu caracterisme pregonament dramàtic i per la intensament reveladora i genial amplificació s'iguala Balzac—si bé li manca malauradament alguns dels caires que més ens fan estimar aquest,—i l'exaltat i patètic lirisme de Delacroix tan enlluernadorament sublim el fan tan gran i, segons alguns com Baudelaire, més gran encara que el mateix Hugo, (remarcarem de pas i apropòsit de Delacroix l'antipatia que desvetlla a tots els sistematitzadors de poc esperit sobretot quan han il·lustrat algun llibre pornogràfic), el pintoresc aspre i truculent i l'amor als fons baixos de la societat d'En Nonell el fan parell a En Juli Vallmitjana, escriptor.

La seva malaurada mort, prematura, ens ha privat de veure si hauria persistit en les seves recerques o si s'hauria abandonat al pintoresc fàcil i buidament enlluernador, cosa que tant com és el cas dels seus antics companys Mir i Canals ens ho semblen provar la fuga tot sovint desdenyosa de les seves darreres obres d'algú tan admirades: les natures mortes.

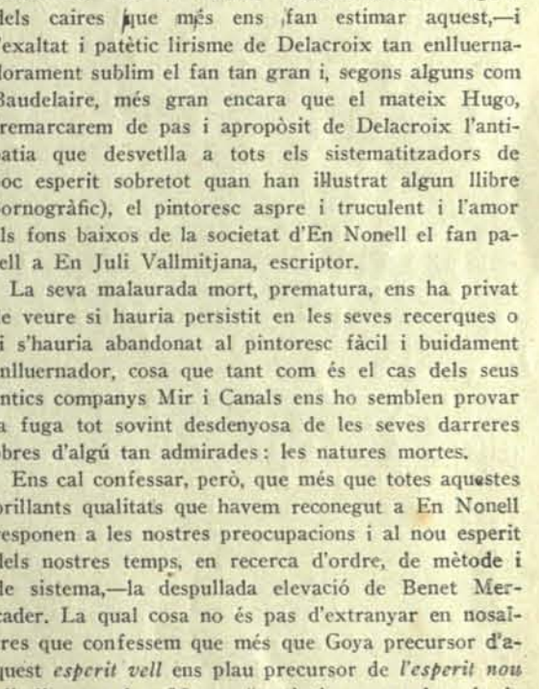
Ens cal confessar, però, que més que totes aquestes brillants qualitats que havem reconegut a En Nonell responen a les nostres preocupacions i al nou esperit dels nostres temps, en recerca d'ordre, de mètode i de sistema,—la despullada elevació de Benet Mercader. La qual cosa no és pas d'extranyar en nosaltres que confessem que més que Goya precursor d'aquest *esperit vell* ens plau precursor de *l'esperit nou* aludit que fou Mengs "autèntic recercador de la beutat" com diu Carlo Carrà.

El llibre a terra, per Antoni Roca.

NONELL: Doloretes.—Col·lecció F. Camps.

Rec Comtal, per Ramon Soler.

Pont del Canal, per Alfons Iglesies.

La característica principal de l'Isidre Nonell que és la visió ombrosament sarcàstica, asprament caricaturesca de la vida i la mòrbida delectança de la lletjor en fan, no hi ha pas dupte, un representant ben típic de ço que en podriem dir esperit *ibèric* (en el sentit de síntesi ètnica), però el seu amor al pintoresc exterior, al visualisme afectista i massa sovint baixament literari l'apropen més entre els suprems representants del dit esperit a l'enlluernadora virtuositat dels Velázquez, Murillo i Goya que no pas a les agudament aspres i punyents plasmacions dels grans *concepcionistes* hispànics: Morales, Zurbaran i Picasso.

Saló Nou Ambient

Aquest grup de jóvens artistes que formen el Saló Nou Ambient té tant de simpàtic i de seriós com de remarcable per l'unitat de tendències d'aquells qui el componen, cosa comú en els altres grups dits dels *Evolucionistes* i de *l'Associació d'Artistes Catalans* i que de tal guisa contrasta amb l'heterogeneïtat de tendències i sobretot de valors de *les Arts i els Artistes* alguns components de la qual potser avui dia estarien més en llur lloc si formessin als rengles de l'*Artística i Literària*.

Han pres per punt de partida els artistes del "Nou Ambient" a Courbet i el seu funest viarany que, més que *realisme*, mot massa gran i trascendent i, més que res, d'accepció vaga mereix, segons nosaltres, l'epitet força més explícit i clar de *vulgarisme*. Els nostres comentats, però, han estat prou intelligents per percebre que el superficial *mimetisme* que era el final lògic del susdit viarany no podia pas ésser la *meta* de l'art i per això acudiren "a l'únic realisme justificat, el de Cézanne" com ha escrit Andrés Salmon. En la curiosa revista holandesa "De Stijl" Leonci Rosenberg en el seu article "Parlem de pintura" que poc després de publicat reprodui l'"Esprit Nouveau" féu, a propòsit del pintor d'Aix, aquesta afirmació: "En un dia potser ben proper es veurà que el fet Cézanne tenia infinitament més d'importància que la mateixa obra de l'artista". Evidentment: el valor essencial de Cézanne fou que ell el primer i en plena bullida i efectisme impressionista pressentí el nou esperit de construcció o, més ben dit, d'ordenació, això és, de classicisme segons l'accepció etimològica que d'aquest mot dóna Rodolf Klein, i per dir-ho com Carles Carrà en la seva "Pintura Metafísica", "que Paul Cézanne ha estat el primer i el més auster entre aquells qui iniciaren la reacció al pelliculisme plàstic i que ningú no pot saber on hauria arribat el mal sense la seva vigorosa intervenció". La seva obra debatent-se així anguniosament entre els dos oposats estats d'esperit, el regnant i el que s'iniciava, se la pot doncs caracteritzar dient: que volent trobar el camí que porta a Rafael, Cézanne emprengué el que mena a Vermeer, és a dir el més completament contrari el més al revés del que cercava i és per això que lluitant sempre dintre seu les dues actituds tan resoltament contràries, massa sovint l'una anullava completament l'altra. Per això si prescindim en l'anàlisi de la seva obra de les qualitats individuals i, per tant, imponderables i la considerem simplement com a mostra d'un mètode, ens cal confessar que en darrer resultat, com massa nombre dels seus seguidors ho prova, condueix a un verisme inassolit, a un fotografisme fracassat. I l'error dels cezanistes és de l'haver-se enamorat més de l'esperit de l'obra, del seu aspecte i de no haver seguit així el camí que assenyalava aquest "dard indicador" com l'anomena Gleizes i de les obres de Cézanne només n'han sabut veure allò que Braque en diu "els tics del mestre d'Aix", justificant així Ardengo Soffici qui diu en la important revista "Valori Plastici": "Cézanne és el més potent iniciador d'una forma d'art que encara ha d'ésser dita pintura de l'esdevenidor perquè ben pocs artistes s'hi han dedicat després d'ell". No es cregui per això com dues de les anteriors citacions poden induir a creure-ho, que el cubisme sigui per a nosaltres la única conseqüència legítima de l'obra del gran provençal; n'hi ha servit els afers d'alguns també ha fet divagar vi més purament plàstiques les quals no és pas aquest el moment d'esmentar. Els cezannistes han cregut que el mètode del mestre donava les excepcionals qualitats d'aquest; gros error que si per ventura ha servit els afers d'alguns també ha fet divagar nombre d'altres i ha fet profit solament a aquells qui espiritualment parells a aquest "Chardin de decadència" com l'anomena Maurici Denis, estaven dotats de qualitats germanes de les seves. Entre ells alguns expositors del "Nou Ambient" especialment el senyor Vidal-Galicia, com se pot veure en la seva natura morta "El llibre" mate i densa, sensible i pregona, d'una potent i reposada plenitud, i el "Paisatge de Madrid" de terrosa coloració matisada disposta en justos esquemes de guisa força encertada. Els altres dos paisatges titulats: "La casa" i "Reixac" valen el primer per la sobrietat, per la massissa finor i per l'arranjament ben equilibrat; l'altra d'aliniació segura i ferma és un poc massa eixut, massa sec. Els dibuixos, admirables, són executats per una mà sàvia i fogosa que ama les expressives i construïdes precisions. "Testa de noia", que reproduïm, és neta i el d'infant exuberant i joiós; els dos paisatges rics de calitat.

En Francesc Camps és un artista que ama les recerques la qual cosa fa que si no sempre reix en canvi interessa. El seu "Retrat de dona" en el qual alguns fragments són assenyadament modelats és força més reeixit que no pas l'exposat al Saló de Tardor i que ja comentàrem. En el "Paisatge de Sans" ha obtingut tonalitats ben fines i calitats ben riques i el "Turó de Reixac" és executat amb desembaraç, per bé que les natures mortes no són tan interessants com els paisatges no per això deixen d'ésser interessants, sobretot la que titula "Les pomes". El seu dibuix "la Noia del llibre" és bastant ben dispost i vigorós. Llàstima que aquest artista no hagi exposat algunes mostres de les seves recerques d'un original i esquarterat conceptionisme que junt amb el primitiu i exasperat etnicisme expressivista d'En Joan Miró són de les notes més jóvens de la pintura catalana.

En la natura morta "Les peres", En Tomàs Llobet ha atès alhora que uns aspres acords en groc, gris i blaus-verds a la guisa del Greco, un estil de cantelluda solidesa a la manera de Cézanne que contrasta amb la sobrietat ferma del "Paisatge d'Hospitalet" la coloració del qual sostinguda en les games constructives s'avé amb l'estilització segura i neta del dibuix. Els estudis de testa, dibuixos, són executats amb vigoria; d'ells en cal remarcar l'estudi de nu, "Dona sentada" que és netament perfilat amb ingènua saviesa. En Ramon Soler és especialment la pintura dita, "Flors" bocet pintat amb fàcil pinzellada, en certs fragments del "Taronges i Violes" número 28 i en "el Colomar" on la dita tendresa s'alia a una precisa i segura liniació, ens mostra un altre paisatge "el Rec

Retrat, per Vidal Galicia.

comtal" per nosaltres la seva obra millor, de tonalitats cendroses i expressives, angulosament estructurada amb vigor. L'altre petit paisatge "Suburbi" sobri i gruixudament simplificat ens en recorda algún de Lleó Frederic i el "Nu de dona" és un dibuix en el qual si bé ha sabut trobar la calitat de les

Paisatge, per Josep Ventosa.

carnacions, és, en canvi, un poc mancat de proporcions.

De N'Anfòs Iglésies remarcarem tres natures mortes intenses i pastoses d'un ben original colorit alhora mate i cru i dos petits paisatges d'una decorativa i esquemàtica simplicació; i En Josep Ventosa un pasatge de Badalona un poc deslligat, tèrbolament sintètic,—"Un carrer"—de coloració ombrívola i intensa i d'aliniació aspra i aguda obra expressiva i forta i una natura morta "El gerro blau" estudiada amb convicció. Dels dibuixos aquarellats d'aquest mateix artista, d'un cubisme tot superficial, en ressurten els dos paisatges en els quals diversos elements recollits per la visió han estat unificats en una configuració nova groixudament plasmada". Les "dues dansarines" de fines línies i tonalitats ens plauen per l'agilitat i la disposició; idèntica cosa es pot dir del "Violinista". Les altres dues són massa insignificants per a insistir-hi, sobretot "el Circ", de pueril pobresa.

La sèrie de dibuixos a la ploma també lleugerament aquarellats de N'Antoni Roca graciosament arbitrats per llurs esquemàtic caricaturisme, de concepció banalment morbosa i d'una tallant sequedat són l'obra, es podria dir, d'un Bottini qui ha vist el cubisme prenent aquest mot en un sentit força primari. Tenen també aparentment semblances amb les obres d'alguns expressionistes. Desitjariem que aquest pintor tenint present una dita de Reynal "la facilitat no és pas una qualitat feta en el número 3 de "Valori Plastici" a propòsit del *Purisme* i de la *Lògica*, estudiés els Pechstein i Kokoscha, Nolde i Campendonck, no per copsar-ne alguna fórmula ans per si podia assimilar-se'n la tràgica i pregona intensitat, és a dir, per idèntica raó que desitjariem que més que Lautrec estudiés Felicià Rops puix que mentre el primer en iguals temes ateny només la caricatura i l'anècdota s'eleva l'altre fins a la generalització i el gran estil.

L'error en l'escolliment dels mestres d'aquests jóvens pintors fa que, per ara, com nombre d'altres, no hagin despassat el nivell de "*paràsits de l'objecte*" com qualificava el gran Odilon Redon els seguidors dels Courbet i Manet creient a aquests els grans mestres del passat segle, No; no foren pas ells ans potser Delacroix i Cornelius artistes diferents i contraris en tot excepte en ço que roman essencial: en l'elevació i pergonesa de la concepció i, (diem això per a aquells qui amen les anecdòtiques minúcies), en que tots dos illustraren el Faust, de Goethe, la qual cosa no vol dir que els imitin ans que els segueixin.

ESTUDIS MILITARS

De la preparació de l'home al deure militar

PRINCIPIS I MÁXIMES

Del lloc-tinent colonel Montaigne adaptem les següents conclusions, resum del parer dels caps d'exèrcit i dels filòsofs més assenyalats.

"Les lleis de la guerra són lleis morals i els seus principis són principis morals. Aquests principis es poden formular en algunes màximes, en alguns preceptes, en alguns manaments, els quals, per llur penetració al més íntim del nostre ésser, ens faran les ànimes realment guerreres, això és, ànimes que, enmig de les vicissituds i de les angúnies de l'acció, s'orientaran fatalment i irresistiblement vers l'acte d'heroïsme.

Aquests preceptes agafen només algunes línies.

LA FORÇA GUERRERA EN POTENCIA. EL DRET A LA GUERRA.

La força fa el dret i és el dret. Només és justa la guerra feta per un poble fort. La justificació del dret a la guerra, és la victòria.

La feblesa és feta per nodrir la força.

Però la força, no és "ni la suma dels nombres, ni la dels factors materials": és la virtut".

LA PREPARACIO A LA GUERRA

"No és ni el fusell, ni el canó, ni el baluard que es baten, ans l'home; per tal com és l'home qui occeix i qui mor—qui s'abnega.

L'home és l'essencial factor de la victòria. "L'home és per ell mateix el seu únic salvador". I l'home només val que pel seu coratge: li cal, a l'home, coratge.

El coratge li ve a l'home sobretot de la passió.

La passió naix de la fe, la fe de la idea.

L'exaltació és filla de la idealitat.

Si una multitud combat contra un exèrcit, la multitud serà vençuda;

Si un exèrcit combat contra una nació, l'exèrcit serà vençut;

Si una nació combat contra una raça, la nació serà vençuda.

La preparació a la guerra s'ha d'emparar de la raça;

I són les mares qui, per l'infant, creen la raça i fan l'esdevenidor.

La mare crea la matèria i l'esperit. El mestre d'escola modela l'esperit. "Qui és mestre de l'escola és mestre del noi" i qui és *mestre* de l'infant és *mestre* de la raça.

La preparació d'una raça per a la guerra es fa per la mare i pel mestre d'escola".

LA PREPARACIO A LA GUERRA. EL SOLDAT

"La preparació a la guerra és la preparació a l'acció; i la preparació ha de tenir en germen les qualitats de l'acció que prepara.

L'acció guerrera és ardent,—la preparació a la guerra ha d'ésser ardent.

I cal que en el regiment del soldat se senti aferrat en una torbonada on l'acció no deixi gairebé lloc al pensament, llevat aquell pensament dirigit devers l'acció.

Per tal com crear el sentiment de l'acció, i únicament l'acció és capaç de l'infantament.

El pensament de la guerra ha d'habitar exclusivament el cor del soldat. És criminal de distreure'l-en.

Preparar el soldat a la guerra, se'n diu aguerrir-lo; la qual cosa vol dir endurir-lo per a la fatiga, fer-lo insensible al sofriment, prest a la mort.

"Aprèn a conèixer-te i, coneixent-te, obra".

Aprèn també a conèixer el teu enemic, i estudia per endavant el seu pensament, la seva fe i el seu odi.

Cal que el soldat obri i s'abnegui.

L'encert s'ensenya per l'acció.

L'abnegació per la moral en acció, i per l'exemple. L'acció, la moral en acció i l'exemple del cap són els veritables ressorts de l'exaltació del soldat.

La guerra amenaça, i llanceu un esguard ansiós damunt de vostres nanons, les vostres fortaleses, els vostres batallons.

¿Interrogueu les vostres ànimes? ¿Estan disposades per a morir?—Esteu, doncs, a punt.

¿Voleu viure?—Pagareu el rescat degut al fort i al victoriós. "

LA FORÇA GUERRERA EN ACCIO
LA GUERRA, DEFINICIONS.—LA BATALLA

"La guerra, en les seves causes, és passió; en els seus actes, és abnegació."

"El fi de la guerra i del seu descabdallament la batalla, és la destrucció de l'enemic."

"La guerra és un estat d'acció." (Lloyd).

"La guerra és una lliuta entre dues voluntats de vèncer; i la voluntat de vèncer del més fort aconsegueix el triomf. Aquesta voluntat es tradueix per la més gran exaltació i un més gran desenrotllament de l'acció."

L'ESPERIT DE LA GUERRA

"Aterroritzar;

Per aterroritzar, destruir;

Per escapar al terror, menysprear la destrucció, estar prest per al sacrifici.

Les tres lleis de la guerra són: la llei del terror, la llei de destrucció i la del sacrifici voluntari.

D'aquestes dues lleis, la primera regula l'activitat material del combatent, la segona la seva conducta moral.

La guerra és obra de passió extrema i de voluntat inflexibles, d'odi i de ferocitat. Vol ésser feta amb cor dur, exasperat, desapiadant envers sí mateix i envers el contrari.

L'esperit de sacrifici, pel menyspreu de la mort, crea el coratge; però sense l'esperit de destrucció, aquest coratge restaria passiu i estèril i només faria que màrtirs. L'esperit de destrucció fa actiu el coratge i fa el soldat.

I l'esperit de sacrifici, foragitant del cor l'ànima del seu propi ésser permet a l'esperit de destrucció d'obrar amb tota la seva inflexibilitat.

El veritable fi de la guerra és l'esperit de destrucció, d'homicidi. El fi immediat del combat, no és pas la victòria, ans obeir, i s'avança només que per obeir, i es tira només que per obeir, i es salta a la gorja de l'enemic només que per obeir; i s'obeeix fins i a tant que res no resta per obeir.

Encara la passió de la guerra per excellència, és la passió homeiera,—l'esperit de venjança, l'odi.

L'esperit de la guerra és l'esperit de destrucció; però l'esperit de la victòria, és l'esperit de sacrifici: la victòria demana l'abnegació absoluta."

MONITOR

Gaseta nacional de política, d'art i de literatura

Redactors polítics

J. V. FOIX i JOSEP CARBONELL

Seccions permanents

Les arts i les exposicions, per **M. A. Casanyes**
Estudis de literatura, per. . **Tomàs Garcés**
Estudis d'arpuitectura, per . **J. F. Ràfols**
Estudis d'aeronàutica, per . **Antoni Armangué**
Estudis militars, per . . . * * *

Surt cada mes — Profusió de gravats

Subscriviu-vos-hi i feu-hi subscriure als amics

Preu únic de subscripció:

Deu pessetes l'any

* * *

MONITOR prega als seus amics de prestar-li llur millor ajut: completar el nombre de subscriptors necessari per a cobrir les despeses materials de la publicació.

Nombre actual de subscriptors . . **110**
Nombre mínim necessari **300**

Adreceu-vos a

Llibreria Nacional Catalana,
Granvia, 613.
Galeries Dalmau,
Portaferrissa, 19.
Llibreria Verdaguer,
Rambla del Mig.

Publicacions MONITOR

A PUNT DE SORTIR

"MONITOR" I EL DISCURS D'EN FRANCESC CAMBÓ

PER

JOSEP CARBONELL

Plaquette que contindrà ultra el fragment d'aquest estudi que publiquem en aquest número, el seu complement i els anexos necessaris.

Una política nacional catalana

PER

J. V. FOIX i J. CARBONELL

Recull de textos i llur ampliació

Tip. Altés, Angels, 22 i 24 - Barcelona

RRC CS(46.711 Bar) Mon